

"אורות אליהו" – יחסו של מו"ר הגאון הרב מרדכי אליהו זצ"ל למדינת ישראל ולמאורעות התקופה:

מאת: הרב שי הירש¹

'אביהם של ישראל', כך כונה מו"ר הגאון הרב מרדכי אליהו זצ"ל, בסדרת ספרים פופולארית שיצאה לזכרו לאחר פטירתו. הרב אליהו, היה מגדולי הדור בנגלה ומבחירי הפוסקים, ויחד עם זאת היה גם ראש המקובלים ו'ממארי דרזין' אשר סיפורי המופת שמספרים אודותיו, הולמים את ענקי הדורות הקודמים, אך חריגים מאוד ביחס לדור יתום כדורנו. הרב היה מקובל על כל החוגים והפלגים השונים, והלווייתו הייתה פסיפס מרתק של 'כלל ישראל'. עם הסתלק שמש שכזו, נוצרה מבוכה גדולה בקרב שלמי אמוני ישראל, ובמיוחד נוכח חוסר היכולת להגדיר באופן מרבי, את טיב הארתו של הרב.

כבר בהיותו של הרב בחיים התנהל מעין 'ויכוח', לעיתים סמוי ולעיתים גלוי, על טיב השקפתו של הרב, האם הוא גדול 'חרדי' המקרב את ציבור חובשי 'הכיפות הסרוגות', או מנהיג תורני-ציוני שמפאת גדולתו וחסידותו הוא מקובל גם על החוגים החרדיים. כל צד טוען 'הרב שייך אלינו' ואילו הרב שומר תמיד על 'מדיניות העמימות', שהרי באמת הוא שייך לכולם...

לאחר פטירתו של הרב, פרץ פולמוס זה אל רשות הרבים. עיתונאים ופובליציסטים חרדים טענו שהרב היה 'חרדי' וזאת משום, ש'הוא גדל אצלנו' וכן, הזכירו את עברו במחתרת 'ברית הקנאים'. לעומתם, אנשי הצינונות הדתית, הזכירו את תמיכתו הבלתי מסויגת במפעל ההתיישבות ואת עובדת היותו תל תלפיות ההולך לפני המחנה במשך שנים רבות.

עמדה ממצעת, מצויה בהספד שפרסם אחד מתלמידי הרצ"ה קוק, אודות הרב² ובו 'הודה', שהרב אליהו לא היה 'ציוני' כי אם 'חרדי', אבל לדבריו, 'היה חרדי כמו שחרדי צריך להיות...', וזאת

¹ הערות והוספות יתקבלו בברכה kolhatora@gmail.com

² וכה דבריו שם (ציטוטים נבחרים): 'האם רבנו הג"ר מרדכי אליהו זצ"ל היה ציוני?'

אכן, זו מחלוקת בין הלאומיים הדתיים ובין החרדים. הלאומיים הדתיים אומרים: ודאי היה ציוני, שהרי הוא היה המנהיג הרוחני של הציבור הלאומי הדתי. החרדים אומרים: הוא היה חרדי, אלא שדאג לקרב את הלאומיים הדתיים לכיוון החרדי. אלו ואלו טעות היא בידם.

הג"ר אליהו אמנם היה חרדי, אלא שהוא אהב את כלל ישראל ואת ארץ ישראל. כלומר, הוא היה חרדי נורמלי, או כפי שנוהגים לכוונת: חרדי מתון. הוא היה חרדי כמו חרדים רבים שבזמן קום המדינה היו הולכים לצבא ופועלים למען ההתיישבות. חרדים הקימו את שכונת מאה שערים, חרדים הקימו את פתח תקווה ואת ראש פינה. חרדים רבים התעסקו ביישוב הארץ במסירות נפש. א"כ, מדוע לא נחשבו החרדים לציונים? כיוון שצינונות משמעותה תחיית האומה הישראלית בארצה. היא אינה עוסקת רק בעליה לארץ, מגורים בארץ ובניין הארץ, אלא גם בתחיית האומה, הקמת המדינה, הקמת הצבא. אנו עוסקים בתחיית הכלל, וזו היא הצינונות...

בצעירותו, היה הג"ר אליהו חרדי קיצוני, נגד המדינה. אך הקב"ה סיבב שיגור בסמיכות לשיבת מרכז הרב. הרב ראה את תלמידי הישיבה, ובהם צדיקים ותלמידי חכמים גדולים. יום אחד נצרך הרב לרשום את בנו שמואל לשיבה קטנה וראה שהישיבה לצעירים הינה מקום לימודים ראוי, מלא וגדוש ביראת שמים. לכן הוא רשם את הג"ר שמואל אליהו לשיבה לצעירים, שם הוא נעשה ציוני מכף רגל ועד ראש. וכך הג"ר אליהו זצ"ל, דרך יחסי השכנות ודרך בנו – התקרב והתקרב, והבין שזה לא כמו מה שאומרים.

רבנו הג"ר אליהו לא אהב פילוגים ופירודים, והיה מחובר לכולם. הוא לא היה קשור למרן הרב קוק ולא לרבנו הרב צבי יהודה. הוא כיבדו למאוד, אך לא היה קשור להם... עם כל זאת, הוא מסר נפשו, זמנו וכוחו לתמוך במאבק על ארץ ישראל.

רבו של הג"ר אליהו היה הג"ר עזרא עטייה, ורבו של הג"ר עטייה היה הג"ר יוסף ידיד הלוי... הישיבה של הג"ר אליהו הינה חרדית לגמרי, אך הוא היה איש אמת שהעריך מאוד את הציבור הדתי הלאומי כיון שהוא ראה את

משום שלדבריו, 'הוא לא דגל בתחיית האומה, הקמת המדינה, הקמת הצבא ותחיית הכלל' ועל כן, לדעתו, הרב היה: 'חרדי מתון'. לשם ביסוס דבריו, טען שבספרו של הרב 'מאמר מרדכי' על המועדים אין זכר ליום העצמאות, שרבותיו של הרב אליהו היו 'חרדים' ושהוא אינו נמנה על תלמידיו של הרב קוק, שהשיבה שהקים הינה 'חרדית', וש'פ' שבנו, הרב שמואל, מעיד שאביו אמר 'הלל' (בלי ברכה) ביחידות ביום העצמאות, הדבר לא היה בציבור...

בטרם נעסוק בבירור מקחו של צדיק בענייני 'כלל ישראל' וב'הלכות ציבור', ונראה, הן את יחסו למדינת ישראל כ'שלב חשוב בגאולה' והן את תפיסת כלל ישראל ותחיית האומה בתורתו, נעיר הערה מקדמית. יניקה מתורתו של מרן הרב קוק, קרבה לתורת בנו מו"ר הרצ"ה ו'אפילו', לימודים בישיבת 'מרכז הרב' ובנותיה, אינם תנאי סף על מנת להיות שייך לתפיסת 'כלל ישראל ותחיית האומה'... הרב כלפון הכהן, הרב משה שמואל גלזנר, הרב יוסף משאש, הרב יצחק אבוחצירא ועוד רבים וטובים, היו 'ציונים למהדרין' וזאת, למרות שלא למדו בצעירותם אצל מרן הרב זצ"ל או אצל בנו הרצ"ה...

הקדמה:

ברור לכל, כי מו"ר הרב מרדכי אליהו זצ"ל, היה 'כלל ישראלי' ובשל כך היה נעלה מעל השתייכות סקטוריאלית כזו או אחרת. כל הווייתו הייתה – אהבת התורה, אהבת ארץ ישראל ואהבת עם ישראל.³

אולם, יחד עם זאת, ככל ת"ח, גם הוא החזיק בהשקפת עולם ברורה ומסודרת ביחס לתקופה ולמשמעותה ועלינו לנסות ולעמוד עליה מתוך התבוננות בכתביו, דרשותיו והתבטאויותיו ולאחר מכן לנסות ולהחליט בזהירות עם איזה 'השקפת עולם' כללית, היא מתיישבת באופן המרבי. בנו וממשיך דרכו של הרב, הרב שמואל אליהו אינו מתלבט באשר לזהותו של אביו, לדבריו⁴ אביו היה 'גם חרדי וגם ציוני והרבה יותר'.⁵ שהרי "כל רב ספרדי בתקופה היא, שילב בין בניין הארץ והתורה. הרב קוק היה חידוש בעיקר לאשכנזים" "השאלה אם הרב אליהו זצ"ל היה ציוני או חרדי, כלל איננה מתחילה והיא לא נכונה לכל רב ספרדי בתקופה היא", והוסיף: "לא היה גדול תורה ספרדי אחד שחשב כי אסור לעלות לארץ ישראל או לבנות אותה. חכמי מרוקו, תוניס, עירק או סוריה לא החשיבו את שלושת השבועות כמניעה לעליה והתיישבות, כלל לא דנו בזה. זה היה כל כך פשוט אצלם שצריך לעלות לארץ ישראל וליישב אותה. ציונות לא הייתה אצלם שם נרדף להתפקרות והשכלה כמו בארצות אשכנז". "כולם היו גם חרדים וגם ציונים, גם בעד בנין הארץ וגם בעד בנין התורה ולא ראו בזה שום סתירה כלל", הרב שמואל מסביר, כי תפיסת העולם של אביו אפשרה לו להילחם בתקיפות נגד "גזירות החילון של בן גוריון וחבריו" ומאיך, ללמוד את כתבי הרב קוק ללא כל סתירה. הדבר היה אפשרי, לדעתו, "מפני שהם שילבו בין אהבת עם ישראל ותורת ישראל, גם אם זה היה קשה. הם הכירו שיש תהליך גאולה בעם ישראל והשתדלו לקדם אותו בכל ליבם בכל מאודם ובכל נפשם".

התורה הגדולה הצומחת שם. הוא היה איש אמת, שהודה על האמת. וכן הג"ר אליהו. הוא הכיר אותנו, אהב אותנו והעריך אותנו, וגם אנחנו אותו.

³ ראה בדברי ההספד של הגר"ש עמאר, 'שלוש אהבות' שנדפסו בשבועון 'יש"ע שלנו', גיליון 200, סיון תש"ע.

⁴ דבריו התפרסמו בשבועון 'מעייני הישועה',

⁵ 'הרבה פעמים שואלים אותי אם אביך ז"ל היה חרדי או ציוני. אני לא עונה: "לא ולא", אלא "גם וגם, והרבה יותר" – דברי הרב שמואל שליט"א.

לאחר דברי הקדמה אלו, נעיר כעת ביחס לראיות שהביא אותו ת"ח לדבריו. השמטת 'מועדי אייר' - מקצת מדברי מו"ר זצ"ל, על מועדי אייר שזכינו להם בדורנו, ראו אור בינתיים, בספר 'זיאמר מרדכי' בעריכת הרב מאיר טויזר (ירושלים, תש"ע)⁶, ובספר 'אביהם של ישראל' - חומש ויקרא. בספרים אלו, נמצאות אומנם, אך ורק שתי דרשות של הרב. ליום העצמאות הארבעים ותשע וליום העצמאות החמישים למדינת ישראל, אולם, קיימים חומרים שטרם פורסמו באופן מסודר⁷, וזאת, הזדמנות טובה לקרוא להדפסתם לשם זיכוי הרבים בהקדם.

לגבי הישיבה - ראשית, ראוי להעיר, שהרב אליהו לא ייסד 'ישיבה' המיועדת לבחורים צעירים, אלא את בית המדרש 'דרכי הוראה לרבנים' המיועד להכשרת רבנים ודיינים לארץ ולתפוצות. כמו כן, למרות שהלומדים בבית מדרש זה, מגיעים על פי רוב מקרב בני הציבור החרדי, חלק ניכר מפעילות הפצת התורה של באי בית המדרש הינה, יצירת מיזם 'אימוץ יחידות צה"ל', כפי שטפח אותו הרב זצ"ל. אופיו וצבינו של בית המדרש, נקבעים על פי בנו של הרב, הרב יוסף אליהו שליט"א העומד בראשו ואשר הוא בוגר ישיבת 'קול תורה' החרדית, הרב יוסף אומר, שאביו אפשר לכל אחד מבניו, לבחור לעצמו את הדרך הרוחנית המתאימה עבורו.

רבותיו ורעיו 'הציונים' של מו"ר הרב מרדכי אליהו זצ"ל:

נעבור כעת להתבוננות ברבותיו וברעיו של הרב במהלך השנים. הרב זצ"ל, למד בצעירותו בישיבת 'פורת יוסף'. כידוע, בישיבה זו לא הייתה תמימות דעים ביחס לשותפות עם אחים טועים בתהליך שיבת ציון⁸. נשיא הישיבה הגאון הראשון לציון הרב בצמ"ח עוזיאל זצ"ל היה חבר ה'מזרחי' וציוני נלהב, ואילו רבו המובהק של הרב אליהו, אותו הוא מכנה בתואר 'רב רבנן', ראש הישיבה הג"ר עזרא עטייה זצ"ל, נמנה על התומכים ב'אגודת ישראל' והמתנגדים ל'מזרחי'⁹, יחד עם זאת, ככלל, תמכו ראשי הישיבה ברבנות הראשית ולא ב'עדה החרדית', הגאון הרב יעקב עדס זצ"ל שהיה מעמודי התווך של הישיבה, אף נתמנה לדיין בבית הדין הגדול של הרבנות הראשית. הרב יוסף יצחק שלוש זצ"ל, שכיהן כר"מ בישיבה, היה לסמל הסבלנות והשלום¹⁰ וגם הגאון רבי עמרם אבורביע זצ"ל שהיה ציוני נלהב כיהן כר"מ בישיבה בשנים אלו. (וזאת, למרות שבישיבה אף הייתה קבוצה קטנה שהשתייכה ל'עדה החרדית' הספרדית בהנהגת הרב יעקב מוצפי זצ"ל¹¹)

⁶ בהקדמת הספר, מספר המו"ל, שהרב זצ"ל עצמו, יזם ועורר את הוצאת ספרו המכיל את דרשותיו ושיחותיו.
⁷ למשל, דרשה נוספת של הרב ליום העצמאות, פורסמה בשבועון 'מעייני הישועה' גיליון מספר 245, א' באייר התשס"ו, הרב כותב שם על מזמור פה' בתהילים ומדבר על שלוש מדרגות ביום העצמאות - עליה לארץ, בנין הארץ ותשובה וטהרה. 'ליום ירושלים' פורסמו דברי הרב (שם) גיליון מס' 29, כ"ה אייר תשס"א. וכן (שם) בגיליון מס' 297 'יום ירושלים', כד' אייר תשס"ז, 'הסוד של ירושלים'. בגיליון 276, מי' כסלו תשס"ז, כתב הרב על נסי מלחמת יום הכיפורים ועל "מלחמת יום כיפור", כפי שנחזתה על ידי הבן איש חי זצ"ל.

⁸ על כך באריכות בספר 'אביר הרועים', מאת הרב יעקב ששון, תשע"ג, עמ' 105-110.

⁹ יחד עם זאת, התנגדותו לא הייתה ארסית כבחוגים קיצוניים ומקצת מתלמידיו היו גם הם ברבות הימים ציונים מובהקים, כדוגמת הרב חיים דוד הלוי, והרב דוד שלוש.

¹⁰ אצל הרב שלוש, למד הרב אליהו את הלכות כתיבת גיטין.

¹¹ הגאון הרב מוצפי זצ"ל היה ידיד נפש וחברותא של הרב סלמן חוגי עבודי זצ"ל שהיה חבר ברבנות הראשית, ולאחר מאה ועשרים, צווה לקבורו ליד קברו של הרב עבודי. ללמדך 'שהאמת והשלום אהבו'.

בצעירותו, היה הרב אליהו, מקורב גם ל'חזון אי"ש' וצ"ל, שאליו היה נוסע מידי פעם לדבר בדברי תורה¹².

בימי המאבק של המחותרות במנדט הבריטי התגייסו רבים מבחורי הישיבה לשירות באצ"ל ובלח"י, וגם במלחמת השחרור שרתו רבים מבני הישיבה במשמר העם ובצה"ל. הרב אליהו עצמו אף סייע לכוחות המגן של הרובע היהודי בבניית ביצורים¹³ ואף סייע ללוחמי 'ההגנה' להרכיב ולתקן תותח שנתקל במהלך המלחמה¹⁴.

בהיותו בן עשרים ושלוש, נמנה הרב על חברי 'ברית הקנאים' שנוסדה בישיבת 'פורת יוסף', אשר מתוך צער גדול על הכפייה האנטי דתית וההעברה על דת שנעשתה בקרב העולים במעברות, ניסתה להיאבק באופן אלים¹⁵ כנגד כך, הרב, ישב בית הסוהר כעשרה חודשים. אולם, בהמשך דרכו אמר על כך הרב: 'זאת הייתה התלהבות זמנית, האווירה גררה, הייתי נאיבי... אפילו לזריקת אבנים בשבת אני מתנגד'¹⁶. ובראיון אחר: 'אני מודה בטעות שעשיתי, את דעותיי לא שיניתי, אבל הדרך שבחרתי ללכת בה אז הייתה מוטעית...'¹⁷

עם שחרורו מבית הסוהר, למד הרב רבנות ודיינות בבית מדרשו של הראשון לציון הרב יצחק ניסים וצ"ל, שגם הוא היה בעל יחס ציוני חם¹⁸. הרב אליהו היה תלמידו המובהק של הרב ניסים במשך שנים רבות, ובהיותו בן עשרים ושמונה מינה אותו הרב ניסים לדיין הצעיר ביותר בארץ. לאחר מספר שנים, העלה אותו הרב ניסים לכהן כדיין בבית הדין הגדול¹⁹, בשנת התש"ך מינה אותו הרב ניסים לטפל בהעלאת עצמותיו של הגאון החיד"א ע"ה, ולאחר מלחמת ששת הימים מינה הרב ניסים את הרב אליהו, להיות נציג הרה"ר לסידור נהלי התפילה במקומות הקדושים. הרב ניסים, אף שיתף את הרב אליהו ברצונו לקבוע תענית ציבור לדורות בעקבות השואה, אולם, הוא קבל את דברי התשב"ץ²⁰ שהראה לו הרב אליהו, שלאחר חורבן הבית אין סמכות לחכמים לחייב צום כללי לדורות ובה דעתו של הרב ניסים על שלא עלה בידי לתקן צום לדורות²¹.

¹² הרב שמואל זעפרני, "דורש טוב לעמו", חלק א', בהוצאת "דרכי הוראה לרבנים", תשס"ז. עמ' 28.

¹³ שבועון יש"ע ימינו, 'חיבת הארץ של גדולי ישראל', משה מאירסודוף.

¹⁴ כך ספר אחיו, הגאון רבי נעים בן אליהו רבה של שכונת הבוכרים בירושלים.

¹⁵ על כל הפרשה באריכות, ראה במאמרו של הרב שמואל זעפרני, בכתב העת 'שמעתין' 178. ובשבועון למשפחה החרדית 'שעה טובה' גיליון לשבת קורח התש"ע ראיון עם הרב אברהם מייזליש והרב דוד נחמן בלוי.

¹⁶ הרב, בראיון משנת התשנ"ח, בהתייחסו לחברותו ב"ברית הקנאים".

¹⁷ יאיר שלג, מחקרי מדיניות 67, ירושלים תשס"ז. ע"פ נדב שרגאי, 'הארץ', כו' טבת תשנ"ו.

¹⁸ ראה את פסקיו על יום העצמאות בספר 'הלכות יום העצמאות ויום ירושלים' עמ' שלד-שמ' ובספר 'הרבנות הראשית' ח"ב עמ' 877-882. על פעלו של הרב ניסים ברה"ר לישראל ראה מאמר: 'מנהיגות מהיכל שלמה', הרב שמואל כ"ץ, 'מקור ראשון', יז' אלול תשע"א.

¹⁹ לפני שהתמנה הלך הרב אליהו להתייעץ בדבר עם הגרי"ז מבריסק שלא התנגד למינויו ואמר לו: שכל המאבק ב'היכל שלמה' לא נוגע לספרדים'...

²⁰ 'אלא תקנה קבועה היתה, כל זמן שבית המקדש חרב, אפילו יבנה ויחרב אחר כך, הצומות הללו קבועים הם לעולם שלא לגרוע מהם אפילו אחד מהם. ולהוסיף עליהם גם כן מפני צרות כיצא באלו, לא ראה בית דין בישראל לקבוע צומות אחרים' שו"ת תשב"ץ, חלק שני, עניין רעא.

²¹ בשו"ת יין הטוב, חלק ב, יו"ד סוף סי' ב, כותב הרב נסים: 'ומכאן נבוא לעיקר שאלתך: מהו דין גרמניה לפי ההלכה? אין ספק שהשואה שהמיטה על עמנו גרמניה, שבה ניספו שלישי מאומתנו – ראוי היה לקבוע לה זכר מיוחד כללי ומוסכם על כל ישראל. אבל חלק מן הצבור אינו יכול לגזור גזרה שלא תתקבל על דעת כלל ישראל, כי לכך לא היא תוקף הלכתי ומוסרי שלם. על כל פנים מעלליה של גרמניה הנאצית כלפי עם ישראל, יהיו חקוקים על לוח ליבנו, לא ינוקו ולא ישכחו לעולם'. וראה מ' בניו וש' מייזליש, מן ההר אל העם – חייו ופועלו של הראשון לציון הרב הראשי לישראל, הרב יצחק נסים ז"ל, תל אביב תשנ"ג, עמ' 238-240.

על השפעתו המכרעת של הרב ניסים על הרב, תעיד העובדה שהרב אליהו, בחר לפתוח את נאום הכרתו ל'ראשון לציון' בבית הכנסת רבן יוחנן בן זכאי בעיר העתיקה, ביום ב' בתמוז התשמ"ג, בציטוט מדויק של פתיחת נאום הכרתו של הרב ניסים²² באותו המקום לפני למעלה משלושים שנה.

מעניינת העמדה שהציג²³ הגאון הראשון הרב בקשי דורון שליט"א, שהכיר את הרב אליהו במשך תקופה של למעלה מארבעים שנה, ביחס להקבלה בין עמדתו של הרב ניסים לעמדת הרב אליהו בענייני המדינה: שאלה: כפי שידוע, בתחילה היה חבר הגר"מ זצ"ל, בברית הקנאים, אך בשנים שלאחר מכן שינה את השקפתו והפך למנהיג הציבור הדתי-לאומי?

הרב בקשי דורון: "גם בעניין הזה הוא היה תלמידו המובהק של הגר"י ניסים. בתחילה, היה הרב ניסים קנאי שהיה קרוב לציבור החרדי שהתנגדו למדינה, וגם בעיריית ירושלים היה נגד המדינה וקרוב יותר ל'נטורי קרתא'. אבל ברבות הימים, התורה עושה את שלה וארץ ישראל ואהבת ארץ ישראל עושות את שלהן, והרב ניסים נעשה לרב הראשי לישראל והיה נחשב לרב ציוני אפשר לומר. הוא הדין גם לגבי הגר"מ אליהו זצ"ל. הייתה את התקופה בה היה גם קנאי. הייתה תקופה שזה היה צורך, אבל זה היה מתוך קנאות ודבקות באמת, ולאחר מכן הדברים השתנו".

בשנותיו הראשונות של הרב אליהו כדיין צעיר בבאר שבע התקרב הרב אליהו, אל ה'בבא סאלי' זצ"ל, שעלה אז ארצה על מנת להשתקע בה, ושהשקפותיו בעניין תהליך הגאולה, 'קמעא קמעא' ידועות²⁴. הקשר הקרוב ביניהם נמשך עד לפטירתו של ה'בבא סאלי' בשנת התשמ"ד. ידועה מאוד עוצמת צפייתו של ה'בבא סאלי' לביאת משיח בימי חייו וכן מפורסם סיפור השעונים והגלימה שלו, שניתנו לרב אליהו במתנה סמוך לפטירתו בהקשר זה²⁵.

הרב אליהו, היה מקורב גם למקובל האלוקי הרב מרדכי שרעבי זצ"ל, שהשקפת עולמו הכללית הייתה, שהצדק הוא עם דרכו של הרב קוק ולא עם דרכו של הרב זוננפלד²⁶.

כבר מגיל עשר הכיר הרב אליהו את 'ראש המקובלים בדור האחרון'²⁷ הגאון רבי עובדיה הדאיה זצ"ל, מחבר שו"ת 'ישכיל עבדי' וראש ישיבת המקובלים 'בית אל', חבר מועצת הרבנות הראשית וציוני נלהב²⁸. לפי עדות בנו הרב שמואל²⁹: 'מור' הרב זצוק"ל למד ממנו הרבה ושימש אותו שנים רבות'.

²² 'דורש טוב לעמו', עמ' 43-33. בנאום זה כינה אותו 'הגאון העצום, החרף ובקי שמשנתו קב ונקי, הרב הגדול מעוז ומגדול, סיני ועוקר הרים, החכם השלם הרה"ג ר"י ניסים זצוק"ל'. וראה עוד את הספדו של הרב אליהו על הרב ניסים בספר 'דברי מרדכי' – הספדים.

²³ ראיון עיתונאי, 'חדשות שעה טובה' עמ' 28, יום חמישי כח' סיון התש"ע.

²⁴ על כך ברחבה בספר 'אתחלתא היא' – חלק ב', לרב יצחק דדון שליט"א.

²⁵ 'דורש טוב לעמו', 107-101. 'באור פניך'

²⁶ עדות הגאון הרב עמרם אבורביע.

²⁷ כך מכנה אותו הרב אליהו במאמרו 'האומץ של שרה', שבועון 'מעייני הישועה' מספר 320, ח' מרחשון תשס"ח.

²⁸ בהקדמתו לחלק החמישי והשישי של השו"ת שלו, ישנה התייחסות נרחבת לתקומת המדינה ולקיבוץ הגלויות, ובין השאר כתב שם: "בימינו אלה מצווה עלינו לעשות כל מיני השתדלויות להחשת הגאולה ולהגברת

כמו כן, בשנותיו בבית הדין הגדול, היה הרב אליהו, בקשר חם ולבבי עם הגאון הגדול הרב סאלמאן חוגי עבודי זצ"ל חבר מועצת הרבנות הראשית לישראל³⁰.

בין דמויות ההוד שהכיר הרב בצעירותו³¹, ניתן גם למנות את המקובל הגדול, חכם יצחק אלפיי זצ"ל, אשר היה בעל תפקיד רשמי ברבנות ולשיטתו, הגאולה החלה בחודש אייר שנת התש"ח³².

ולסיום, ראוי לזכור כי הרב אליהו, היה מקורב מאוד גם לראשון לציון הגאון הרב בצמ"ח עוזיאל זצ"ל, שאף העניק לו סמיכה לרבנות. הרב אליהו כינה את הרב עוזיאל בכינוי כבוד רבים ובהם הכינוי: "אביר הרועים"³³. במשך שנים רבות, עמד הרב אליהו בראש ה'וועד להוצאת כתביו של הרב בצמ"ח עוזיאל' ומפורסמת בקשתו, שצוואתו המפורסמת של הרב עוזיאל, (שתוכנה המרכזי

העליה, בבחינת 'בונה ירושלים ה', נדחי ישראל יכנס". "והנה, בשכבר הימים, נדרשתי לחוות דעה בדבר הגברת העליה, אם אין בה העברה על שלוש השבועות. ובתשובתי הוכחתי ממה רבותינו ז"ל, שהג' שבועות אלה, אינם אלא באלף הראשון של הגלות, אבל אחרי האלף הראשון – אדרבה, חובה עלינו להגביר העליה ביתר שאת, וגדול יום קיבוץ גלויות כיום שנבראו בו שמים וארץ".

בעניין אמירת הלל ביום העצמאות, כתב: "הרי ע"י כיבוש המדינה, ושלטון ישראל כאחד העמים, נתווסף לכל אחד ואחד מישראל השרוי תחת שלטון העמים, חשיבות גדולה, כבוד ויקר... והרי זה ממש אתחלתא דגאולה לכל עם ישראל השרוי בארץ ובגולה, ואין זה פחות מנס חנוכה... ולכן אפשר לתקן לומר הלל... ולהודות לה' על כל פנים על התחלת גאולה זו... והרי זה בבחינת 'כל המודה בניסו זוכה ונעשה לו נס אחר', כי ע"י הודאה זו של התחלת הגאולה, נזכה בע"ה לגאולה שלימה, במהרה בימינו אמן". ("ישכיל עבדי", חלק שישי, או"ח ס"ו י').

²⁹ עדות בנו של הרב, הרב שמואל אליהו שליט"א, עלון 'קול צופיך', מספר 543, לפרשת חוקת התש"ע.
³⁰ 'דורש טוב לעמו' 93-95.

³¹ 'דורש טוב לעמו' עמ' 89.

³² בשנת תרפ"ח כתב הרב אלפיי את מאמר "סוד הגאולה", ובו הוא מגלה סוד נסתר על זמן 'תחילת הארת קדושת שבת' שיוצאת בשני שלישים של שנת תש"ח (אייר), תאריך זה בו מתבטל כוח הסטרא אחרא, ועולה כוח הקדושה. נדפס בתוך 'קונטרס היחיילי' עמוד צז. וזה לשונו: 'עלינו לחשוב ולדעת בכון השנים באיזה שנה משנות בריאת העולם תהיה מכוונת לסוף שעה החמישית ושמימנה ואילך תתחיל להתגלות הארת קדושת שבת, אשר על ידה מתבטל כל הדין וכח הקליפה והסט"א מן העולם כנז"ל ולא יהיה בהם עוד כח ויעברו מן הארץ ויתקדש שמו של הקב"ה בכל העולמות בעליונים ובתחתונים כאמור, והא לך סוד החשבון, (כתוב כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול - דהיינו אלף שנה הם כ"ד שעות) תחלק אלף שנים לכ"ד שעות של יום אחד אז תמצא בכל שעה מ"א שנה וב' שלישים. (ח' חודשים) ובכך צא וחשוב חמשת אלפים שנה שכבר עברו הם כנגד חמישה ימים של השבוע (דהיינו עד סוף יום החמישי) וי"ז שעות מיום השישי (דהיינו י"ב שעות של הלילה וה' של יום השישי) תכפול אותם במ"א וב' שלישים שנה, עולה (708 ושליש) לשבע מאות ושמונה שנים ועוד ארבע חודשים ומשם ואילך תתחיל הארת שבת להתגלות וכו'. "אמנם בכל זאת צריך תשובה ג"כ, וכו'. וזהו רמז לדרשת רז"ל על פסוק "אני ה' בעתה אחישנה" זכו אחישנה לא זכו בעתה, שאם זכו וחזרו בתשובה בודאי הקב"ה יחישנה, וממה שאמר הפסוק בעתה ולא בזמנה משמע על התשובה, שאין בעתה אלא תשובה, אכן אם לא זכו, אז בעתה, פירוש בעת ה' שבעת כלות שעה החמישית שאז תתחיל הארת שבת להתגלות (היינו בתש"ח) אז הארת הקדושה בעצמה תבטל הקליפה והסט"א ויקויים בישראל והסירותי לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ ורוח חדשה אתן בקירבכם ועשיתי את אשר בחוקתי תלכו וכשאינ יצה"ר ודאי כולם יהיו קדושים וטהורים ויקיימו מצוותיו" "ומעתה אל תתפלא בראותך התגברות הקליפה על שונאיהם של ישראל ואיך היא מעבירתם על הדת, הואיל והגיע זמנה למות, בעבור זה היא מתגברת על ישראל לבטלם ח"ו מעבודת ה' ית' ומצוותיו, וזהו סימן טוב לישראל בהתגברות זו של הסט"א הואיל שזה מורה על ביטולה לגמרי, כדרשת רז"ל בסוד "תוסף רוחם יגועון ואל עפרם ישובון, ויען שהיצה"ר מאש והם בשר ודם ולא יוכלו לו לכפות אותו ולהכניעו א"כ מחוייבים הם וצריכים סיוע מאתו ית', וזה יהיה ע"י גילוי הארותיו ויתברך בעתה שהוא יום השישי בשעה החמישית (שנת התש"ח) וכו'.

³³ ראה את הספדו הנרגש של הרב אליהו על הרב עוזיאל, בספרו 'דברי אליהו' – הספדים.

הוא קירוב לבבות וקריאה לאחדות העם מלווה באמונה חזקה שיד השם היא זו שעשתה את גאולת דורנו ואת קיבוץ הגלויות ותקומת המדינה³⁴, תילמד בכל בתי הספר בארץ³⁵. לאור כל זאת, ניתן בהחלט לקבוע שאת עמדתו הציונית המובהקת ביחס למדינת ישראל ולתחיית האומה בדורנו, יכול היה הרב אליהו לקבל מרביותו ומרעיו במהלך השנים.

נסקור כעת את עמדותיו של הרב במגוון נושאים שונים השייכים לתחום 'הלכות ציבור' ולדברת הקץ המגולה ולאור הישועה הזרוחה³⁶.

³⁴ "ועוד אני מוסיף ומדבר, שמעוני אחי ובני עמי, וישמע אליכם ה', זכות גדולה ונפלאה מאד, נגלתה בדורנו זה, בהיגלות נגלות יד ה' החזקה והנעלמה, על עמו בחירו ישראל, שקבץ את פזורנו והעלה אותנו אל ארץ נחלת אבות, עד אשר היינו בה, עם יושב על אדמתו. קבוץ גלויות זה, --- שנעשה במשך עשרות השנים האחרונות הוא היה גרעין לצמיחת הגאולה, ובבוא העת הנועדה לכך מלפני יותר עולמו ובוחר בעמו ובארצות קדשו, השרה רוח עצה וגבורה, בלב כל חלוצינו הגבורים, הנחילים עטרת נצחון, ויתן לנו את הארץ הזאת אשר נשבע לאבותינו ולנו. זכרו זאת והתבוננו מאד ודעו והאמינו כי יד ה' עשתה זאת, כדי למלאות דברו מפי נביאי קודשו לשלום הנצחי של עם ישראל, ולשלום של העולם כולו, שהוא מותנה בשמירתם של ישראל את דברי התורה ומצותיה, שעל ידם יתקדש שם קדוש ישראל וגואלו, וילמדו כל העמים לדעת את יחוד ה' ואמונתו שתביא בכנפיה שלום אמת במחננו, ושלום יציב בין העמים כולם, ולא ירע ולא ישחיתו איש לאיש, ממלכה לממלכה, וגוי אל גוי, כי כולם ידעו אותו ומלאה הארץ דעה את ה' כמים למים מכסים.

והנני מסיים בברכה ואומר: יהי ה' אלקינו עמנו כאשר היה עם אבותינו אל יעזבנו ואל יטשנו להטות לבבנו אליו ולכת בכל דרכיו, ולשמור כל מצותיו ולטוב לנו כל הימים.

דעו זאת בית ישראל, היושבים בארץ חמדה, אשר הנחיל ה' לאבותינו ולנו ושובו אל תורת קדשו, ללומדה וללמדה את בנינו אחרינו ממקורה הנאמן, מפי משה רבנו ונביאי קדשו וחכמי התורה, שבכל הדורות והחיים אתנו בדורנו.

שימרו את מצותיה כהלכתן ואת חקיה ומשפטיה בשלמותם, כי משפטי ה' אמת צדק יחדו, וזכרו תמיד באהבה דבר אדון הנביאים ואיש האלקים בתורת קדשו לאמר: יצונו ה' אלקינו לעשות את כל החוקים האלה ליראה את ה' אלקינו לטוב לנו כל הימים, לחיותנו כהיום הזה, וצדקה תהיה לנו אם נשמור לעשות את כל החקים האלה כאשר צונו, מבלי תערובת זרה ממשפטי העמים ודתייהם, ועוד זאת שמרו מכל משמר את שלום העם ושלום המדינה, והאמת והשלום אהבו, כי המחלוקת והפיגוד הם האויבים היותר מסוכנים שהם כעש לבית יעקב ורקב בעצמותיו, ולהפך, השלום והאחדות הם יסודות הנצח לקיומו הממלכתי של בית ישראל שלא ימוט לנצח, הם הם העמודים, שבית ישראל נכון עליהם תמיד, והם צינורות הברכה ומקורות השפע, וזרועות העוז והגבורה של עם ישראל.

שימרו והחזיקו שני עמודים אלה למען תתחזקו בעוז וגבורה ותהדפנה מפניכם כל כוחות ההרס המקיפים אותנו כטבעת חנק, להשמידנו ולמחות שם ישראל מעל פני האדמה.

הסירו כל גורמי הפירוד והמחלוקת ממחננו וממדינתנו, והעמידו במקומם כל גורמי השלום והאחדות בתוכנו, והיה מחננו טהור וקדוש, מבוצר ומלוכד, כחומה בצורה שלא תשלוט עליה על כח הורס ומתנקם, וה' עושה השלום במרומיו, ישפת שלו לנו, ויברך אותנו כדברו מפי משה נביאו, ה' אלקיכם הרבה אתכם, והנכם היום ככוכבי השמים לרוב, ה' אלקי אבותיכם יסוף עליכם ככם אלף פעמים, ויברך אתכם כאשר דבר לכם, ה' עוז לעמו יתן, ה' יברך את עמו בשלום, וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים כימי עולם וכשנים קדמוניות. והנני אחיכם הנפרד מכם לחיי עולם הבא, בברכת שלום וגאולת עולם בתקומת מלכות בית דוד ובנין מקדש ה' בעיר הקודש בירושלים. (מתוך צוואת הרב עוזיאל זצ"ל)

³⁵ 'מי שיקרא את צוואת הרב עוזיאל, זה ספר מוסר...' מתוך ראיון עם הרב מרדכי אליהו זצ"ל, לסרט 'הרואה למרחוק' אודות הרב עוזיאל זצ"ל. וראה באריכות בספר 'דברי אליהו' – הספדים, על הרב בצמ"ח עוזיאל וצוואתו.

³⁶ אגרות הראי"ה, אגרת שעח'.

'מחשבת הציונות הדתית' של הרב מרדכי אליהו זצ"ל:

תהליך הגאולה - כפייה ורצון פנימי³⁷:

'כעין זה עובד עם ישראל בתקופת הגאולה. יש דברים שנעשים בתחילה בכפייה ואחר כך מתעורר הרצון הפנימי. לזה רומז הפסוק בשיר השירים "מושכני, אחריך נרוצה" בתחילה הקב"ה מושך אותנו, כופה עלינו הר כגיגית, ואחר כך אנחנו מתלהבים מרוב אור וקדושה ואומרים בקול "נעשה ונשמע". חלק מהאנשים שעלו לארץ בתש"ח ברחו מרשעת הגויים, וכשהם הגיעו לארץ הקודש, הם נשקו את האדמה והרגישו שזה הבית שלהם. גם כיבוש ירושלים העתיקה נכפה על עם ישראל במלחמת ששת הימים על ידי אויבינו, ואז ועד היום אנחנו מתקשרים יותר ויותר לבית המקדש, עוברים תהליך של תשובה לאומית – כאשר יותר ויותר אנשים מכירים את הקודש ומתקשרים אליו, ויותר ויותר אנשים מצטרפים למעגל התשובה'

שלושת השבועות – השבועות בטלות בדורנו³⁸:

'בעניין שטוענים שיש שלוש שבועות במסכת כתובות (קיא.) לשון חז"ל שם: ג' שבועות הללו למה? אחת שלא יעלו ישראל בחומה (פירש"י ד"ה שלא יעלו בחומה: יחד ביד חזקה), ואחת שהשביע הקדוש ברוך הוא את ישראל שלא ימרדו באומות העולם ואחת שהשביע הקדוש ברוך הוא את העובדי כוכבים שלא ישתעבדו בהן בישראל יותר מדאי, עכ"ל חז"ל. ומלבד מה שכתבת בטוב טעם ודעת לדחות מה שמתלוננים על עם ישראל היושב בארצו, הרי שנראה ששלושת השבועות הן קשורות אחת עם חברתה. שתי השבועות הראשונות הן שבועה לא לעלות ביד חזקה ולא למרוד באומות, ומה נעשה אם באים להרוג ולהשמיד את עם ישראל בגולה, האם ניתן את עצמינו כצאן לטבח יובל? על זה באה השבועה השלישית לאומות העולם שלא ישתעבדו בעם ישראל יותר מדאי. ומעת שהאומות הפרו את השבועה ורדפו והרגו וטבחו והשמידו חלק ניכר מעם ישראל, וחלק מהם ישב שקט ושאנן ולא מיחה, הרי שהפרת השבועה על ידם ביטלה את השבועות הראשונות³⁹.

יחס עקרוני ל'חילונים' בזמנינו ולקירוב לבבות:

שאלה⁴⁰: כיצד רואה כבוד הרב את אלה המדברים על תרבות חילונית, מחפשים יהדות חילונית? האין עולה בלבו של הרב הראשי נוכח גלי המתירנות והחילוניות שאלה, למי אני עמל? הרב אליהו: אין בלבי שום מחשבת יאוש. אני מעודד מכל סוג של ציבור. אני רואה גם ב'חילונים' אלה צמא וחיפוש מה שהוא חיובי. גם זה שמחלל שבת או חלילה, אוכל טריפה, הוא בעד זה שיהיה אוכל כשר ותהיה גם שבת. אני ראוה ביהודים אלה מסכנים הראויים לרחמנות, ולא הגיעו לדרגה של עמי ארצות. תודה לאל, אין כיום אפיקורסים. כולם מסכנים. הכל הם עושים תוך בורות וחוסר ידע⁴¹. פשוט, לא למדו ואינם יודעים יהדות אמת מהי ליחיד ולכלל היהודי. לכן,

³⁷ מאמר הרב - 'כפייה דתית' שבועון 'מעייני הישועה' גיליון 241, ג' ניסן התשס"ו.

³⁸ שו"ת 'מאמר מרדכי' חלק ג' סימן ו' מכתבו של הרב, לפרופ' אליאב שוחטמן מכג' חשון תדש"ן.

³⁹ להרחבת טיעון זה ראה בספר 'נחלת יעקב' – עמ' 765, הרב יעקב זיסברג, מרכז שפירא תשס"ה.

⁴⁰ ראיון בעיתון 'הצופה' – יום העצמאות התשמ"ז, מאת: יונה כהן.

⁴¹ הנה פעם שמעתי מאדם אחד מדבר בגנות אחינו בית ישראל היושבים בארצות אירופה ואומר שהם מחללי שבתות בפרהסיא מקטון ועד גדול, ואוכלים מאכלות אסורות, ועוד ועוד הירבה לגנותם. אמרתי לו: מי הכריחך לדברים אלו של גנות וחובה וקטרוג. המעמך ישלמנה, ואתה מה יש לך בדברים אלו, ומי הכניסך בתיגר זה. ועוד, למה תבחר לעשות מעשה הזבוב שאינו חונה על בשר נקי וטהור, אלא רק על מכה וחבורה אשר על

אני חוזר ומבקש משר החינוך והתרבות, שבכל בית ספר ממלכתי יוכנסו שיעורי תורה, יהדות והלכה על ידי רב בישראל. שלא ימצא יהודי שלא יידע מהי שבת, מה טלית ותפילין, מהות החגים ומועדי ישראל.

בראיון עיתונאי שנערך עמו⁴² סמוך לסיום כהונתו כראשון לציון אמר הרב: 'באותו מעמד (הכתרתו כרב ראשי – ש.ה.) קבעתי לעצמי את הקו'⁴³ שהעיקר בו שלא תהיה בורות בעם ישראל. רב אינו צריך לשבת בלשכה ולהמתין שיבואו לשאול אותו, הרב צריך לנדוד מעיר לעיר, משוב לשוב, מבית ספר לבית ספר...'

שאלה: אם נותנים לך להיכנס, והיום עושה רושם שלא נותנים?

הרב אליהו: זה לא נכון. גס במקומות שחששתי מהם התקבלתי יפה מאוד, מה שרציתי, לומר אמרתי, נתתי להם לשאול וניסיתי, להשיב כיד ה' הטובה עלי, מה שעמד לפני הוא הכלל "יחד שכטי ישראל", יש עדיין מטרות שמאחדות את כולם ולא רק עדה או זרם, שבת, כשרות, טהרת המשפחה וגם נושא ההתבוללות מטרידים את כולם.

שאלה: גם את הציבור החילוני?

הרב אליהו: תלוי איך מדברים אליו. היה זה כבית הספר המרכזי של יישובי עמק יזרעאל, ברובם של הקיבוץ המאוחד. אמרתי להם; תלמדו תנ"ך, תקראו בו בבית, תלמדו רמב"ם הלכות דעות, תהיו בתוך העם. היה לי כנס גם באחד הקיבוצים בעמק, אמרתי לראשיהם "אל תהיו בורים", הביטוי הקשה ביותר הוא "ריקא", אל תהיו ריקנים. יום אחרי זה, כשדיברתי לפני התלמידים כבר אמר להם יו"ר ועדת החינוך "שמעתי וקיבלתי על עצמי ללמוד כל יום פרק בתנ"ך. דעו לכם זה דבר טוב..."

שאלה: בספורים האלה לא נתקלתם בשנאה המורגשת, לפחות בתקשורת?

הרב אליהו: לא. היו מקומות שנשאלתי, בהם שאלות קשות. יכולתי לפתור אותם ולומר "אתם עמי ארצות, אינכם יודעים דבר". אבל, מעולם לא אמרתי זאת. רק הוכחתי להם שהם אינם מבינים. תמיד תמהתי למה ברחוב זה נראה אחרת. למה מורגשת שנאה. זה לא נכון. יש להם אהבה לתורה וליהדות, ואם יש סלידה והסתייגות, זה מהמנהיגות שלנו. הם חושבים שאנחנו רוצים לכוף עליהם, להכריח ולא לפי. ועור דבר: הם חושבים שאנחנו מתנשאים עליהם וכאן יש להדגיש בפניהם תמיד שכל הכוונה היא רק ליצור עם אחד.

הבשר, כי כן אתה מספר בגנות אנשי אירופה, ואיך מספר בדבר טוב הנמצא בהם, ויאמר: מה שבח וטוב נמצא בהם ביהדות, כדי שאדבר בו? אמרתי לו: יש ויש, כי הנה תמצא אפילו אותם אנשים שהם מחללים שבתות ויו"ט, ואוכלים בשר חזיר ובשר וחלב וטרפות ושותים יין עם הנכרים ומתערבים עימהם, עכ"ז הם מחזיקים בשם היהדות אשר עליהם, ומודים ומודיעים בפיהם שהם יהודים ואין שם יהודי חרפה להם, אלא היא להם לכבוד ולתפארת" ("עוד יוסף חי" (בן איש חי) תחילת פרשת במדבר)

וראה גם: 'צדקת הצדיק', לרצ"ה מלובלין זצ"ל, אות נד: 'עיקר היהדות - בקריאת שם ישראל, כמו שנאמר 'זה יאמר לה' אני [זזה יקרא בשם יעקב וזה יכתב ידו לה'] ובשם ישראל יכנה" - שלא יהיה לו, רק מעלה זו שמכונה בשם ישראל - די... ועל זה נאמר "חבור אפרים עצבים - הנח לו", שהם בחיבור אומה אחת, ולא נתפרדו להתחבר עם הגוים להיות בכללם".

⁴² 'כיסא של אליהו', מאת: סופר יום השישי, ד' ניסן התשנ"ג.

⁴³ 'חובה קדושה מוטלת על ראשי העם ומנהיגיו להיות בבחינת "בהתאסף ראשי עם", ואז ברור שיתקיים "יחד שבטי ישראל". על ראשי העם ללכת ממקום למקום כשמואל הרמתי בשעתו ולהפיץ את המאור שבתורה לעם; להשקותם מים התורה והיראה, לאחד ולחבר את כל חלקי העם בארץ ובגולה להיות כאיש אחד וכאחים לכל דבר'. - מתוך דרשת הכתרתו כראש"צ.

בראיון עיתונאי⁴⁴ בשנותיו האחרונות, נשאל הרב: 'עוד כמה ימים יהיו בחירות, אנשים מפחדים לא רק על ארץ ישראל, אלא על המדינה והחינוך ומרגישים שהולכים לתקופה לא קלה מבחינה יהודית, אנה אנחנו באים?'

הרב אליהו: צריך לפעול מעכשיו, לא צריך לחכות. ליהודים בארץ ישראל יש ניצוץ טוב, יש להם יסוד טוב, רק חסרה להם בערה, צריך להדליק אותם - שיפעלו, לעורר ולעשות את הפעולות והכל ישתנה.

שאלה: אילו פעולות?

הרב אליהו: לדבר איתם, לקבוע עיתים לתורה, חברותות, כל דתי צריך לפעול לקירוב לבבות! ובני הישיבות בהתייעצות עם ראש הישיבה, ראש הישיבה צריך להסכים לפעול לקרוב לבבות. זה יביא לשינוי גדול! נוסיף אמת, טיפת אור מגרשת הרבה חושך, נוסיף הרבה אור כל שכן. וב"ה יש היום הרבה אור, עשו סקר וראו ב"ה שיש הרבה שומרי מסורת, שומרי שבת ואוכלי כשר, לא צריך להתייאש מעם ישראל, יש לעורר את כולם ולהבעיר אש בליבם, ללמוד תורה ולקיים מצוות וזה יאחד את העם כמו שכתוב: "ויחן שם ישראל" - לשון אחדות כאיש אחד בלב אחד, התורה מאחדת אותם ובא לציון גואל ונזנה לבניין אריאל במהרה בימינו, אמן⁴⁵.

תגובה ל"נאום השפנים"⁴⁶:

'בהתייחסו לדברי ראש ישיבת פוניבז' הרב א.שך, קבע הרב אליהו⁴⁷ – **גם אוכלי חזיר ושפנים הם יהודים, ואפילו אם כל הרבנים יחליטו כמו הרב שך, הם לא יכולים להפקיע את השם "יהודי" מאף אדם**⁴⁸.

על יחסו ההלכתי של הרב ל'חילונים' בימינו ראה בספרו 'שו"ת הרב הראשי' – ח"א עמ' 66-67, ובח"ב ס' קכד' ובמפתח שבסוף ח"ב, ערך 'חילוני', ואכמ"ל.

עם, תורה ארץ' – אין משמעות לעם ישראל בלי ארץ ישראל:

'...ארץ ישראל שייכת לקב"ה. וכל אדם ואדם שחושב, שהוא יכול למכור את ארץ ישראל, אין לו שום זכות. יידע לו, שהקב"ה כשברא את העולם, ברא את ארץ ישראל, ברא את תורת ישראל, ברא את עם ישראל - וחיבר אותם ביחד. כל מי שחושב אחרת, טועה טעות חמורה. וכל מי שפוגע בכבוד התורה - בסוף נופל! מי שפוגע בכבוד ארץ ישראל - בסוף נופל! מי שפוגע בכבוד בני תורה, עושה קיצוצים, מקצץ... בסוף גם כן, מקצצים לו! זה לא טוב! אבל, כל המאריך ב'אחד', כל מי שקורא שניים מקרא ואחד תרגום, מאריכים לו חיי וימיו ושנותיו. אדרבה, כל המאריך, כל המוסיף, מוסיפים לו⁴⁹.

⁴⁴ שבועון 'מעייני הישועה' ראיון לקראת בחירות התשס"ו.

⁴⁵ ראוי לציין, שהרב היה אבי מפעל הגרעינים התורניים' ושהוא עודד את תלמידיו לגור בערים הגדולות ולהשפיע בכך על עם ישראל כולו.

⁴⁶ הרבנות הראשית לישראל, כרך ג' עמ' 1469, יומן פעילות הרה"ר, מיום כט' ניסן התש"ן מארכיון הרה"ר.

⁴⁷ בהקשר לכך ראה גם את מאמרו של הרב זצ"ל, בשבועון 'מעייני הישועה', מספר 358, 'אין יהודי מוקצה'.

⁴⁸ את תגובתו של מו"ר הגר"ש גורן זצ"ל לדברים אלו, ראה ב'עיתורי כהנים', 65, אב התש"ן עמ' 39.

⁴⁹ דברי מוסר בשיעור של הרב ששודר בלויין, ונדפס ב'קול צופיך', חשון התשס"ו.

שאלה⁵⁰: הרב עמיטל מציג דירוג עדיפויות: עם ישראל, תורת ישראל וארץ ישראל. יש עדיפות לעם על פני הארץ?

הרב אליהו: להעמיד ארץ מול עם - זה דבר משונה. האם יש משמעות לעם ישראל, ללא ארץ ישראל⁵¹? הרב עמיטל יושב בגוש עציון. מי ערב לו שלאחר החזרת גוש עציון לא תהיה עוד מחלוקת? גם לאחר החזרת ירושלים, חס וחלילה, עלולה להיות מחלוקת אם לתת עוד שטחים? ועד איפה נגיע? יש כאן עניין של פיקוח נפש.

הסברת ענייני ארץ ישראל והשיבה לארץ כביטוי לקדושת הארץ ולתרמית הנצרות⁵²:

שאלה: האם בעיניך השיבה לארץ ישראל השלימה היא שאלה של מימוש הברית התנ"כית? יש הרי אישי ציבור המדגישים בעיקר שיקולים ביטחוניים ולא זכויות היסטוריות. הרב אליהו: 'השיקול העיקרי - קדושת הארץ. הקשר שלנו לארץ. במלחמת ששת הימים עשה עמנו האל חסד ונתן לנו מתנה יקרה. האם נוכל לבוא ולומר: לא רוצים, מתנה זו? הרי בכך אנו כפויי טובה, בועטים בטובה. קבלנו מתנה בחסדו יתברך, גבורת חיילי צה"ל התבטאה בקרבות אך הניצחונות הושגו בחסדי האל, בסייעתא דשמיא. כיצד זה העז האפיפיור לומר שהברית עם היהודים בטלה? אם אכן מאמינים הנוצרים בתנ"ך מוטב שיפתחו את ספר דברים פרק ד' ויקראו מה נאמר על הברית עם עם ישראל: "לא ירפך ולא ישחיתך ולא ישכח את ברית אבותיך אשר נשבע להם". הברית שלנו עם האל לא בטלה מעולם⁵³.

שאלה: הרב, איך שזה נראה היום⁵⁴ - רוב המפלגות ורוב העם שתומך בהן לא מאמינים בארץ ישראל השלמה, ונראה שהתמיכה ברעיון רק מדרדרת, מה עושים? הרב אליהו: זה נכון, מה שצריכים לעשות היום, זה להחדיר יותר תורה בעם ישראל, ללכת ממקום למקום להפיץ תורה וללמד תורה, היום 'עמך ישראל' והמנהיגים הם שני עולמות, ה'עמך' אוהב תורה ורוצה לקיים מצוות, המנהיגים מתביישים לקיים תורה ומצוות, אז היום צריכים להפיץ תורה מלמטה למעלה, מהעם למנהיגים.

⁵⁰ ראיון בשבועון ה'ירדן', פורסם גם בירחון 'עיתורי כהנים'.

⁵¹ עקרון דומה מופיע גם בתשובה שהשיב מו"ר הרב משה צבי נריה זצ"ל בשנת התשנ"ד על שאלה זו: 'הטענה שהעם קודם לארץ היא דווקא טענת האורתודוקסיה האנטי ציונית שאמרה שהעלייה לארץ תסכן את העם, וידוע איזה מחיר שילמו. אלפי אנשי תורה ממזרח-אירופה נכחדו בגלל שסירבו לעלות לארץ כי סברו ש"העם קודם לארץ". זו גם הייתה האידיאולוגיה מאחורי תכנית אוגנדה, שגרסה כי תחילה יש לדאוג לעם מפני הפוגרומים ואת עניין הארץ אפשר לדחות לימים יבואו.

לגבי אנשי השמאל המדברים על שלימות העם - הרי הם מוכנים לפרוץ את גבולות העם היהודי בחוק מיהו יהודי, מעודדים נישואי תערבות, מדברים על "ישראליות" במקום על יהדות ומחנכים את הנוער ללא כל ערכים יהודיים תוך ניתוק גמור מהחזון היהודי. רק אלפיים שנות יהדות אמיתית הן ששמרו על שלימות העם. אלמלא יהדות של תורה ומצוות לא היינו מחזיקים מעמד בגלות אלפיים שנה. עובדה היא שכל קיבוץ יהודי שנותק מהדת בסופו של דבר התבלבל והתנוון. ישנה מצוות ישוב ארץ ישראל שמקיפה את כל הארץ. יש איסור של "לא תחנם" האוסר על מכירת קרקע למי שאינו יהודי. האם יש צל של ספק שקיים איסור לעקור ישוב ולהעבירו לשלטון לא יהודי? (מתוך הסדרה 'מאורות נריה', ספר 'ישראל במדינתו')

⁵² ראיון בשבועון ה'ירדן', פורסם גם ב'עיתורי כהנים'.

⁵³ השווה 'קול דודי דופק' - הגר"ד סולובייצ'יק זצ"ל.

⁵⁴ ראיון בשבועון 'מעייני הישועה' - תשס"ז.

מעלת ארץ ישראל כמאחדת את כל כלל ישראל⁵⁵

'הניסיון של אלפיים שנה מלמד שלארץ הזו יש הרבה תכונות מיוחדות. תכונות שמתאימות לעם ישראל זאת הארץ היחידה בעולם שמביאה אותנו להתנהג כמו עם אחד⁵⁶ ולא רק כמו קהילות. עליה נאמר "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ". רק כאן הם "גוי אחד". קרוב מאוד למדרגה שהיינו בה במעמד הר סיני "כאיש אחד בלב אחד".

הימנעות מלשה"ר על ארץ ישראל וגנות העוזבים אותה:

שאלה: כבוד הרב, האם המצב היום בארץ קשה⁵⁷?

הרב אליהו: לפני התשובה, אני מכיר את כל ראשי הישיבות בעולם - אין תורה כמו שיש בארץ ישראל! אין כשרות כמו שיש בארץ ישראל! יין שנעשה בארץ ישראל כשר יותר מכל יין שבעולם - מלא במצוות שנעשו בו. אנשי חוץ לארץ צריכים לקנות יין מארץ ישראל, צריכים לקנות נרות מארץ ישראל.. שהיהודים בארץ לפחות יתפרנסו. ואני אומר לכולם: עלו לארץ! ולתשובה. אסור לומר "קשה בארץ ישראל". אדם הנוסע בכביש בארץ ישראל, ולפעמים הכביש לא סלול טוב, יכול להגיד 'הכביש הזה לא סלול טוב' - אבל אם יגיד: 'אח, הכבישים בארץ לא סלולים טוב' - הוא מוציא דיבה על הכבישים בארץ? אסור לך! אסור לדבר רע על ארץ ישראל. אפילו מי שהיה רגיל לקור ברוסיה ועלה לארץ וחס לו, לא יאמר: 'אוף כמה חם בארץ ישראל'. מי שבא מאתיופיה והיה רגיל לחום, לא יגיד: 'אוף, כמה קר בארץ ישראל'. זה נקרא להוציא דיבה רעה על ארץ ישראל. אם כל כך קשה לו יאמר: 'כמה חם לי' או 'כמה קר לי'. ומי שחלילה יוצא מארץ-ישראל צריך להתבייש - כתוב בהפטרה של תשעה באב "בושנו כי עזבנו ארץ" - תתביישו לכם, אלה שעוזבים את הארץ!

עלייה לארץ והגעה למצב של 'רוב יושביה עליה'⁵⁸:

'במצב של היום, כשעם ישראל עודנו מפוזר ומפורד בין העמים, כשעם ישראל רובו אינו שוכן בארצו ואין כל יושביה עליה, כשעם ישראל אינו מאוחד ומחובר יחד, תצא הקריאה הקדושה ממקום קדוש זה: קומו ונעלה ציון'. קומו התנערו ממקום גלותכם ובואו לארץ הקודש, ארץ אשר עיני ה' בה, ארץ אשר אוירה קדוש ומחכים. ולעם השוכן בציון יאמר איש ואיש יולד בה, כולנו נהיה כאיש אחד, כולנו אחים בני איש אחד אנחנו, נשאב מים ממעיני התורה, נשאב קדושה וטהרה מבית השואבה מירושלים עיר הקודש והמקדש, נעלה ונתעלה ונתרומם להיות בבחינת "ישראל אשר בך אתפאר" (ישעיה מט, ג)⁵⁹.

⁵⁵ מאמר הרב, 'למה לנשק אבנים', שבועון 'מעייני הישועה' גיליון 306, כז' תמוז תשס"ז.

⁵⁶ כדברי הנצי"ב המפורסמים בעניין זה, בהקדמתו לקובץ 'שיבת ציון'.

⁵⁷ ראיון שבועון 'מעייני הישועה', מספר 162, ראש השנה התשס"ה.

⁵⁸ מתוך דרשת הכתרתו כראשל"צ נמצאת בספר 'דורש טוב לעמו' חלק א'.

⁵⁹ 'חובה קדושה לנו לעמוד בפרץ נגד נגע ההתבוללות ונישואי התערובת המכלים חלק ניכר מעמנו וכל חלקה טובה של היהדות בעולם, ומקצצים בנטיעות הקודש של עם ישראל המקודש מדורי דורות. חיינו בארץ בקיום התורה והמצוות ישפיעו עליהם בחו"ל, ככל שאנו כאן נגדור עצמנו ונקדש עצמנו להיות בבחינת "והתקדשתם והייתם קדושים" (ויקרא יא, מד). נוסף לכך עלינו להסביר את ההרס והחורבן שבדבר, כלשון הרמב"ם (הלכות איסורי ביאה יב, ח): "ודבר זה גורם להדבק בעכו"ם שהבדילנו הקב"ה מהם ולשוב מאחרי ה' ולמעול בו". עלינו לטכס עצה ולא לשבת בחיבוק ידיים כאשר אנו רואים כיצד נגדעים חלקים נכבדים מעם ישראל; עלינו לפעול, לצעוק, להתריע, להסביר ולהשפיע, וה' יאה בעזרנו'. המשך דברי הרב שם.

מדינת ישראל ומאורעות התקופה במשנתו של מר"ר הרב מרדכי אליהו זצ"ל:

כל המסתפק, מה הייתה דעתו הברורה של הרב, ביחס למשמעותה הדתית העמוקה של מדינת ישראל, עליו להיזכר בדברי הרב בעת הכתרתו כ'ראשון לציון' בשנת התשמ"ג וכך אמר הרב⁶⁰:

"דורנו זה הוא דור הגאולה והישועה שעליו נאמר בש"ס (סנהדרין צח ע"א): "ואמר ר' אבא, אין לך קץ מגולה מזה, שנאמר 'ואתם הרי ישראל ענפיכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל' (יחזקאל לו, ח)". והסביר רש"י ז"ל, כשתתן א"י פירות בעין יפה, אז יקרב הקץ ואין לך קץ מגולה יותר וב"ה אנו רואים היום שא"י נותנת פירותיה בעין יפה, ופירותיה משובחים וטובים. כמו כן רואים שמתקיימים דברי הגמרא בסוף מסכת כתובות, שאמר רבי חייא בר אשי אמר רב: "עתידין כל אילני סרק שבארץ ישראל שיטענו פירות שנאמר 'כי עץ נשא פריו תאנה וגפן נתנו חילם (יואל ב, כב)", והסביר מו"ר רשכבה"ג הרה"ג ר"ח זי"ע בספרו בן יהודע, שהכוונה לפירות הרוחניים, שכל אילני סרק של א"י, היינו אותם בני אדם שהיו בבחינת עמי הארץ – גם הם יישאו פרי ויחזרו אל דרך התורה והיראה ויתנו פירות. וב"ה רואים אנו בינינו שרבים הם עתה החוזרים בתשובה וזוכים ללמוד, לדעת, להבין ולהשכיל, ויקוים בנו "לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קודשי כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים" (ישעיה יא, ט). כאן בא"י התקיים בנו הפסוק "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים" (ישעיה ב, ג). קיימות בארץ ישיבות שלומדים בהם אלפי תלמידים כ"י, החל מישיבות קטנות וכלה בכוללים וכו"

הקמת מדינת ישראל – 'שלב חשוב בתהליך הגאולה'⁶¹:

שאלה: היום אנחנו חוגגים ומציינים ארבעים שנה למדינת ישראל. האם למדינה זו התפללת? הרב אליהו: הדבר החיובי והיסודי בהקמתה של מדינת ישראל הוא קודם כל הסרת שלטון זר בארצנו. לכן התפללנו. אבל כלל עם ישראל התפלל גם לגאולה שלימה ואמיתית דהיינו לתקופה שבה "לא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה". לכך, לצערנו, טרם הגענו. התפללנו ואנו שואפים, שלא תהיה מחלוקת בעם ישראל, גם לכך למרבה הצער טרם הגענו. אבל, כל זה לא מעיב על השמחה אמיתית שזכה לה דורנו כשאינו עלינו שלטון זר, נמשיך להתפלל ולקוות לבואו של המשיח במהרה.

שאלה: בתפילה לשלום המדינה אנו אומרים: 'אבינו שבשמים, צור ישראל וגואלו ברח את מדינת ישראל ראשית צמיחת גאולתנו'. האומנם מדינת ישראל צועדת בשביל הגאולה?
הרב אליהו: כל התקדמות היא שלב בתהליך הגאולה. הקמת מדינת ישראל היא שלב נוסף מתהליך זה. כבר חז"ל לימדו אותנו בסוף מסכת סוטה על השלבים בגאולה. אם אפשר היה לעבור ולדלג על כל השלבים היה טוב מאוד. אבל, אין זה כך ולא נותר לנו אלא להתפלל ולצפות לגאולה השלימה. שלב אחד חשוב עברנו והוא הקמת מדינת ישראל.

⁶⁰ הדרשה נדפסה בשלמותה בספר 'דורש טוב לעמו' ח"א, בהוצאת 'בית מדרש לרבנים', הרב שמואל זעפרני, עורך.

⁶¹ ראיון בעיתון 'הצופה' – מוסף חג – ד' אייר תשמ"ח. מאת: שלום צוריאלי

שאלה: האם המחלוקת המתמשכת בעניין ההלל בברכה ביום העצמאות אינה מבטאת למעשה מחלוקת בקרב היהדות לגבי מעמדה של מדינת ישראל?
הרב אליהו: יש להבחין בין ציבור שמתנגד למדינת ישראל, לשלטון ישראל, ולצה"ל לבין ציבור שיש לו כבוד והערכה למדינה ולצה"ל. לגבי הראשונים הוויכוח כלל לא קיים. לגבי האחרים אין לוויכוח זה משמעות דתית ואי אמירת הלל אין פירושה רפיון באמונה לגבי מעמדה הדתי של מדינת ישראל⁶². מקובל עלינו הכלל ההלכתי שבברכות יש לנהוג החמרה. מסיבה זו אנו מוצאים הבדלי נוסחים בין אשכנזים לספרדים לגבי אמירת הלל בברכה בסוכות ובפסח וכן בראש חודש. לפיכך מי שאומר הלל עם ברכה או בלי ברכה אין לזה שום משמעות. העיקר לשמוח ולהודות לקב"ה על הניסים שעשה לאבותינו ולנו.

מדינת ישראל - 'אור גדול'⁶³:

שאלה: כיצד רואה הרב את המדינה הנצבת על סף שנת הבינה שלה?
הרב אליהו: אינני רוצה לראות צללים. אני רואה במדינה אור גדול. לא הייתה מעולם תקופה רבת אור כמו תקופתנו אנו במדינתנו. במדינה כיום מרכז תורני חשוב. ב"ה ישנן ישיבות רבות לסוגיהן, ישיבות רגילות, ישיבות הסדר, נוער נפלא, רבנים גדולי תורה. גם ההשפעה החינוכית של מדינת ישראל טובה, אם כי יש תופעות הטעונות טיפול ותיקון. תקוותי היא שאווירה של ארץ ישראל תשפיע לטובה.

רמז ליום העצמאות מן התורה:

באחת מדרשותיו סביב ענייני יום העצמאות, מצא הרב רמז ליום העצמאות מן הפסוק: "רצית ה' ארצך, שבת שבות יעקב" (תהילים פה, ב'), המלה "שבות" - קרי "שבית", וכתב "שבות". "שבות" מלשון שיבה, תשובה. ובגימטרייה שווה 708 - רמז לשנת תש"ח (708). בשנת תש"ח השיב הקב"ה את "שבות יעקב" עם קוממיות ישראל במדינתנו.

⁶² וראה בתשובת הרב שמואל אליהו בעניין מנהגי יום העצמאות (אמירת הלל בתפילה ומקומו וגילוח ביום העצמאות) מתאריך ל' ניסן תשס"ב שפורסמה באתר 'כיפה'. תוכן התשובה: 1- פסוקים של הודיה כמו שמופיע בסידורים אבל לא הלל. 2- אחרי קדיש תתקבל. 3 - לא לספרדים.
סיבת הפסק בענן הגילוח היא כיון שהספרדים סופרים לג ימים של איסור גילוח רק עד אחרי לג בעומר ומפסיקים איסור גילוח אחריו. לעומת האשכנזים שיש להם לג ימים כיון שהם אוסרים גילוח גם אחרי לג בעומר. עוד יש הבדל שאשכנזים מתגלחים ביום שמחה כמו לג בעומר, וספרדים לא מתגלחים ביום שמחה כמו לג בעומר. ואל תטעה ח"ו לחשוב שפסק זה הוא כאילו זלזול בחשיבות יום העצמאות. לא ולא. כי בבית המדרש של מו"ר אבי הרה"ג מרדכי אליהו (שליט"א) נוהגים שמחה גדולה באותו יום כל הקהל יחד עם הרב. ורשמתי לעצמי עוד כמה דברים הנוהגים שם מלבד ההלל שאומרים בבוקר יום העצמאות: מקשטים את כל בית הכנסת בדגלים ובפרחים, באים עם בגדי חג. מתפללים ברוב עם. מודים על הנס בשירים ופיוטים. מדברים דברי תורה על הנס הגדול המתמשך הזה..

וראה עוד בשאלה בתשובת הרב שמואל זעפרני שליט"א מתאריך טו' אדר תשס"ד: שלום, מהי דעת הגר"מ אליהו לגבי ענייני יום העצמאות: א. גילוח ב. הלל שלם בברכה. ג. שירים וכלי שיר ד. ריקודים? תשובה: שלום לשואל א. גילוח - אסור. ב. הלל בלי ברכה. ג. שירים ללא כלי שיר. ד. מותרים, אין צורך להזכיר שריקודים מעורבים אסורים. בברכה וכל טוב, שמואל זעפרני - אתר 'כיפה'.
⁶³ ראיון בעתון 'הצופה' ליום העצמאות התשמ"ז, מאת: יונה כהן.

יום העצמאות ויום ירושלים - 'סימני גאולה וודאיים':

שאלה: האם צריך לומר הלל ביום העצמאות?⁶⁴ הרב אליהו: 'הרבנות הראשית תקנה לומר הלל ביום העצמאות, מהסיבות הבאות: יצאנו מעבדות לחירות, משלטון זרים לשלטון עצמאי שלנו, שערי הארץ פתוחים לכל יהודי וריבוי מוסדות התורה בארץ, עד שאפשר לומר שלא היה כדורנו בו יש כל כך הרבה ישיבות ומוסדות תורה וכו' – אלו הם סימני גאולה וודאיים. יה"ר שנזכה לביאת משיח צדקנו, ולגאולה שלימה, בב"א'.

יום העצמאות ויום ירושלים - 'חיוב על פי ההלכה להודות ולהלל, לשבח ולרומם את שם ה'':⁶⁵ לגבי חגיגת יום העצמאות ויום ירושלים – אין כל ספק שבימים אלו נעשו לאבותינו ולנו ניסים ונפלאות, ואפשר לומר אפילו פלאי פלאות, שהרי רבים עמדו לכלותינו, ובאמצעים דלים הקב"ה סייע שניצלנו מהם, וידינו גברה על אויבינו. ברור הוא שניסים אלו שנעשו לנו, לא בזכותנו נעשו, אלא בזכות אבותינו ואבות אבותינו שצורפו כולם יחדיו. לפיכך ע"פ ההלכה כל מי שנעשה לו נס חייב להודות ולהלל, לשבח ולרומם את שם ה'. דוד המלך התקין פרקים מיוחדים בתהילים שייאמרו ע"י מי שנעשה לו נס. הספרדים נהגו לומר את ההלל בלא ברכה, ויש לאומרו לאחר קדיש שתקבל שלאחר "ובא לציון"⁶⁶

בימים אלו אין אומרים וידוי, כיון שנעשו בהם ניסים לישראל. בעניין הימים הסמוכים להם אם אפשר לחגוג אותם⁶⁷ אז, דהיינו ביום ראשון הסמוך לה' אייר או לכ"ח באייר – בזה יש הבדל בין הימים הנ"ל. לגבי "יום ירושלים" החל בכ"ח באייר, שהוא אחר ל"ג בעומר, ודאי שאפשר להקדים או לאחר את מסיבת ההודיה, בה יעשו פרסומי ניסא בהלל והודאה לה'. אך לגבי ה' אייר, אי אפשר להקדים או לאחר את החגיגות. אך מסיבה שבה יסבירו את נסי ה' שנעשו לנו ויפארו את שם ה', ללא תזמורת, שירים וכד' – אזי אפשר להקדים או לאחר⁶⁸. כמובן שכל המסיבות הנ"ל יש לקיים "וגילו ברעדה", שמחה של מצוה ולא הוללות וכד'.

הנחיות של הרב לתפילה ביום ה' אייר התשס"ח, שחל בשבת:⁶⁹

'רצוי שבשבת זו שהיא למעשה שבת שבו חל ה' באייר יום העצמאות להתפלל בעת פתיחת ההיכל לשלום הארץ הקדושה, לשלום חיילי ישראל לשלום הולכי דרכים, לשלום אנשי ההתנחלויות שהקב"ה ישמרם ויצילם מכל נגע ופגע ומכל צרה ומצוקה וישמור צאתם ובואם מעתה ועד עולם. כן יש לקרוא פרקי תהילים משיר למעלות מזמור קכ', קכ"א, קכ"ב, קכ"ג, קכ"ד, קכ"ה, ויהי רצון שיקויים בנו הפסוק בישיעה ס', לא ישמע עוד חמס בארצך שוד ושבר בגבולך וקרת ישועה ושעריך תהילה. נשמע ונתבשר בשורות טובות ונחמות נזכה לביאת הגואל ולבניין אריאל בב"א שבת שלום.'

⁶⁴ שו"ת הרב הראשי סימן קנג' עמ' 371 – תשמח-תשמט:

⁶⁵ שו"ת הרב הראשי ח"ב עמ' 457.

⁶⁶ הנימוק לכך: כי אין זה חלק מהתפילה המקורית, ואין להוסיף על התפילות שתקנו אנשי כנסת הגדולה.

⁶⁷ השאלה הייתה: האם מותר לחגוג את יום העצמאות ויום ירושלים בראש חוצות, בעיצומם של ימי ספירת העומר? והאם אפשר לערוך את החגיגות ביום הקרוב לה' באייר או לכ"ח באייר מטעמים אירגוניים (לדוגמא, ביום ראשון קל יותר לערוך אירועים)?

⁶⁸ בשנה בה יום העצמאות מוקדם או נדחה, ביום ה' באייר המקורי יש לומר "תחנון".

⁶⁹ בשנה זו השתלטה תנועת החמאס על רצועת עזה. תצלום כתב היד הנמצא בספר 'אביהם של ישראל', על התורה ויקרא, תשע"ב, עמ' 262.

מתוך שיחת הרב ליום העצמאות החמישים למדינה⁷⁰:

'העיקר הוא להתבונן בחסדים ובניסים⁷¹ של הקב"ה שעשה ועושה עמנו בכל שעה ובכל עת, שקמים ומתרבים האויבים עלינו מבפנים ומבחוץ, וברוך ה' עם ישראל עדיין חי וקיים! ישיבות מתרבות! עוד לא הייתה תקופה של ריבוי תורה בעם ישראל כמו בתקופה זו שאנו חיים עתה ולמרות שמדברים ומצרים את צעדי בני הישיבות, ממשיך עולם התורה לפרוח בבחינת "כאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ..." כמה אויבים יש לנו, וכמה מתכננים תכניות כנגד עם ישראל, ובחסדי ה' יתברך ויתעלה שמו אנחנו חיים וקיימים, וזהו "והתבוננו חסדי ה'..." כשאנחנו נמצאים בשנת היובל, זה הזמן להזכיר כי אין לומר: "כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה". שאם כן יאמר הקב"ה: אם אתה כופר בטובותיי, ואם אתה חושב שאתה מסתדר בלעדי עזרתי, אז אדרבה, נראה כיצד תסדרו...

אמירת 'הלל' ביום העצמאות:

שאלה: כיצד פוסק כבוד תורתו בנידון⁷²? הרב אליהו: 'הספרדים שנוהגים לומר את הלל, יאמרו בלא ברכה, ויאמרו אותו אחרי קדיש תתקבל'.

שאלה: האם לברך על הפטרה ביום העצמאות?⁷³ הרב אליהו: אין לברך שום ברכה, אלא רק מה שתקנו לנו אנשי כנסת הגדולה. בתעניות ציבור, יש שנהגו לקרוא הפטרה במנחה עם ברכה, ויש שנהגו לא לקרוא כלל הפטרה. בתשעה באב תקנו לומר הפטרה בשחרית ובמנחה עם ברכה. יכול אדם לקרוא פרקי נביא לשבח את הקב"ה, אך אין לברך על כך.

אמירת 'מי שברך' לממשלת ישראל ולנשיא המדינה (תפילה לשלום המדינה)⁷⁴

'כבוד הראש"ל הורני להשיבך כי הנוהג הוא לומר מי שברך לממשלת ישראל שריה ויועציה, וכן לנשיא מדינת ישראל בראש השנה ויום הכיפורים בלבד. ואילו בשבתות מצוה לומר בשעת פתיחת ההיכל "מי שברך" לחיילי צבא הגנה לישראל."

בהערותיו של הרב אליהו זצ"ל על תשובה זו לקראת הכנסתה לספרו "שו"ת הרב הראשי" הוסיף הרב: 'אנו נוהגים לומר תפילות אלו, לאחר כל התפילות שאומרים בפתיחת ההיכל כ"ברוך שמי"ה" וכו', ולפני שמוציאים את ס"ת מההיכל. מקום שנהגו לאומרו אחרי קריאת התורה, רצוי שיאמרו בעמידה. הנוסח של התפילות הנ"ל לא מחייב.'

"אין חורבן שלישי"⁷⁵:

שאלה: הרב, על ימית אמרנו שזו נסיגה בתהליך הגאולה, עכשיו עוד נסיגה! האם זה לא תחילת חורבן בית שלישי? הרב אליהו: "אין חורבן שלישי⁷⁶".

⁷⁰ בתוך 'אביהם של ישראל' על התורה, ויקרא, תשע"ב. ושם בהמשך דבר הרב על צביונו של היום שצריך להיות מוקדש לעלייה בתורה ולחיזוק רוחני ולא לעיסוק מופרז באכילת בשר, 'על האש'.

⁷¹ בעניין הודאה על ניסי מלחמת המפרץ ע' 'שו"ת הרב הראשי', ח"ג עמ' 296-7.

⁷² 'שו"ת הרב הראשי ח"א עמ' 513.

⁷³ 'שו"ת הרב הראשי עמוד 21, סימן א'

⁷⁴ 'שו"ת הרב הראשי חלק ג' סימן סז – מתאריך ד' תשרי תשנ"א.

⁷⁵ ראיון שבועון 'מעייני הישועה', גיליון 209, ח' באב התשס"ה. ערב החרבת חבל קטיף.

שאלה: הרב, אנשים רבים לא יודעים מה לעשות. הרי אנחנו בגאולה ומובטח לנו שלא יהיה חורבן שלישי ואנשים רבים רואים את הגירוש כחורבן בית שלישי. אנשים נתונים בצער עמוק מאוד, בני נוער ומבוגרים כאחד. מה הרב אומר לאותם אנשים? איך יוצאים ממשבר האמונה הזה?

הרב אליהו: 'צריכים להאמין שיבוא משיח ושהגאולה קמעה קמעה. לא להגיד אבדנו. אין "אבדנו"!!! "יאוש שלא מדעת – לא הווי יאוש" – זה כלל תלמודי. אסור להתייאש. מי שמתיאש, זה לא מדעת. ברור שנחזור לגוש קטיף, ברור שננצח, אנחנו נצא מהמכה הזו ונצא מחוזקים. צריכים להוסיף וללמוד אמונה – זה הפתרון.'

'להיות נגד המדינה - זה יצר הרע'⁷⁸:

שאלה: הרב, יש בזמן האחרון בלבול גדול איך להתייחס לצבא ולמטרה, כיוון שהם עושים עוולות שחלקן מנוגדות לתורה?

הרב אליהו: זה נכון, כישלון גדול היה מה שעשו בעמונה⁷⁹, לדעתי זו טעות חמורה מה שעשו שם, מה קרה? חכו עוד יומיים שלושה, יהיה משא ומתן, בשביל מה כל זה? זה שיגעון, לא שיגעון של החיילים - מסכנים הכריחו אותם לעשות את זה, זה לא קשור לצבא, זה כישלון של המנהיגות הפוליטית שכפתה על הצבא לעשות את זה.

שאלה: יש אחרי הסיפור של עמונה הרבה קולות שאומרים להתנתק מהמדינה, לא להתגייס לצבא...?

הרב אליהו: אלו שתי בעיות: אם אומרים לא להתגייס וללמוד בישיבות – ללמוד, זה דבר טוב מאוד. אבל, אם אומרים להיות נגד המדינה – זה יצר הרע⁸⁰.

⁷⁶ ראה באריכות מקורות לכך בירחון 'עיטורי כהנים' 151, במאמרו של הרב יוסף קלנר, וכן, במאמרו של הרב ארי שבת, 'לא תהיה גלות נוספת' - על אמרתו של הרב הרצוג, שהתפרסם ב'צוהר' כא (אדר ב' תשס"ה).

⁷⁷ ראיון שבועון 'מעייני הישועה', סמוך לחורבן חבל קטיף, תשס"ו.

⁷⁸ ראיון שבועון 'מעייני הישועה' לקראת בחירות התשס"ו. גיליון 240, כ"ה אדר התשס"ו,

⁷⁹ 'השאלה אינה האם לבוא לפינוי הבא עם קסדות או עם אלות?' הבעיה אינה בסוסים ולא ברוכביהם. כולם שליחים של ממשלה שדומה לעץ שנעקר משורשיו. כל הזמן הולכת ומתייבשת. הולכת ומאבדת חיים יותר ויותר. הפתרון נעוץ בפסוקים האלה. אם נפיץ את התורה, נחזק ברכיים כושלות, נאמץ את רוח העם. רק נתחיל נלמד, נרצה, נפתח פתח כחודו של מחא – הקב"ה יפתח פתח כפתחו של אולם. מאמר 'אחרי עמונה', הרב מרדכי אליהו, שבועון 'מעייני הישועה', גיליון 234, יג' שבט התשס"ו.

⁸⁰ 'לצערי ישנם כאלו המטילים ספק אם אנו חייבים להודות לקב"ה כיום, הרי לצערנו גורשו עשרת אלפים איש מגוש קטיף, שזה נורא ואיום ועוד טענות. אולם, אינני יכול להבין את חוסר הדעת הנורא הזה. מדינת ישראל היא יצירה שהוקמה ע"י הקב"ה, וכי לא נודה לו? מה כל הדיבורים המשונים האלו לומר 'חצי הלל', או 'רבע הלל'? המדינה היא דבר קבוע וקיים, כמו כל דבר שאנו מאמינים שניתן לנו. הטיעונים הם כלפי הממשלה, כלפי הבשר ודם שממונים לזמן קצר. אנו לא מכסים על אלו האחראים והשותפים לעקירת יהודים מא"י, במישרין או בגמגומים, או שסילפו את דעת התורה. כישלונות היו גם בזמן מלכי ישראל, וכל אדם בעצמו יש לו כישלונות. ונכון, כישלון של ממשלה הוא גרוע יותר, וכי נמנעו משום כך לשבח את הקב"ה על מעשיו?' מתוך דברי הגר"א שפירא זצ"ל, יום העצמאות תשס"ו, פורסמו בעיתון 'הצופה', ז' באייר התשס"ו.

ממשיכים להתפלל לשלום המדינה'.. 'תבוא ממשלה אחרת'⁸¹:

שאלה: היום יש שחושבים להתנתק מהמדינה. להקים מרשם אוכלוסין נפרד, להקים הנהגה אמונית, לחשוב פעמיים אם להתגייס לצבא ועוד. לכתחילה, האם זה נכון להתנתק מהמדינה? האם זה נכון להסתגר בתוכנו?

הרב אליהו: לא, צריך להיזהר לא לריב, הרמב"ם כותב שאדם רוצה לחזור בתשובה, צריך לעשות ההיפך ממה שעשה כל הזמן, למשל: אם היה קמצן, שיהיה ותרן קיצוני עד שיגיע לדרך האמצעית, אין דבר כזה ללכת, לעזוב, אין! אין דבר כזה! צריך להמשיך לעזור! לסייע! הממשלה נכשלה פעם אחת - תלמד מוסר, בגמרא כתוב "גזירא עבידא דבטלא"- הממשלה מתחלפת תבוא ממשלה אחרת, להתאחד!

שאלה: הרב, לסיכום הסוגיה, הלכה למעשה, האם להמשיך להתפלל לשלום המדינה או להפסיק? הרב אליהו: "המדינה – מדינת ישראל, ממשיכים להתפלל לשלום העם היהודי היושב בתוכה, ומכלל הן אתה לומד על הלאו."

חובת השתתפות בבחירות ואיסור הצבעה למפלגות שמוכנות להסגיר חבלי א"י למחבלים⁸²:

שאלה: הרב, יש הרבה בלבול ומבוכה בציבור לנוכח המצב, אנשים אומרים: 'פעם היו לנו מנהיגים גדולים, היה על מי לסמוך, והיום אין על מי לסמוך', רב אחד אמר לא להצביע כי 'זה טרפה וזה נבלה'?

הרב אליהו: היום בתקופה שלנו לא ללכת להצביע זאת טעות חמורה, כיוון שהיום מתגברים החששות הגדולים שחס וחלילה יתבטלו כמה דברים שקשורים בציפור נפשנו: חינוך דתי, ישיבות, ועוד דברים רבים נוספים שיכולים להזיק לכלל עם ישראל.

לכן, יש לבחור במפלגה שדואגת לנושאים האלה, זה חשוב מאוד, ההתנתקות היא הנזק הגדול ביותר שקרה לעם ישראל בזמננו, שהמנהיגים בגדו בעם ישראל כולו, אני לא מבין - אנשי גוש קטיף עד עכשיו נמצאים מחוץ לבתים שלהם, אין להם מקום, בשביל מה עשו את זה? אם עשו את זה כדי להרחיב את גבולות ארץ ישראל, החרשנו, אבל עשו את זה כדי למסור חלק מארץ ישראל לגויים, היום יש מחשבות לתת חלק מירושלים, ויש בעיה של בני הישיבות, של לימוד תורה, וחינוך דתי שרוצים להכריח לשנות, אם לא יהיה כוח פוליטי שיכול לחסום את הכוונות האלה הם יוכלו לעשות כאוות נפשם, על כן יש לבחור במפלגה דתית.

שאלה: איזו מפלגה דתית?

הרב אליהו: אני טוען שכל מפלגה שלא הייתה בעד ההתנתקות והיא דתית אפשר לבחור בה, אבל מפלגה שהייתה בעד ההתנתקות על אף שהיא דתית - אסור לבחור בה - היא לא נקראת דתית אם הסכימה להעביר חלק מארץ ישראל לאומות העולם, כמה נזקים נעשו לכלל עם ישראל, כמה יהודים מסכנים סבלו ועד היום הם גולים מארצם בגלל הדבר הזה.

שאלה: מה הגדר של להסכים להתנתקות, לשבת בממשלה זה להסכים להתנתקות?

הרב אליהו: כן! שלא יצביעו בעד התנתקות, מפלגה דתית שהצביעה או שהייתה חברה בממשלה אינה ראויה להיקרא דתית⁸³.

⁸¹ ראיון שבועון 'מעייני הישועה', ער"ה תשס"ז.

⁸² ראיון שבועון 'מעייני הישועה', ראיון לקראת בחירות התשס"ו.

⁸³ המשך הראיון שם: שאלה: אבל גם באיחוד הלאומי יש בן אדם לא דתי?

הרב אליהו: איך אתה יודע שהוא לא דתי?

יחס ההלכה לחוקי המדינה:

במאמרו 'יחס ההלכה לחוקי המדינה'⁸⁴ כתב הרב: 'יש לדון בכך משתי בחינות. ראשית, דינא דמלכותא. כלל זה אומר כי חוקי השלטון וסדריו מחייבים במה שנוגע לניהול עניני המדינה, כתשלום מסים וכד'. (עיין ברמ"א סי' שסט סע' ח' ועיין ש"ך בסי' שנו על סע' ז ובסי' עג סע' יד - ובלבד שלא יהא נגד התורה). שנית, תקנות הקהל: לתקנות קהל תוקף של דין ממש, ראה תוספתא בבא מציעא פרק יא, וב"ב חב, ט, א. אמנם הרמ"א (בחו"מ סי' לז סעי' כב) מתנה זאת בכך שהמתקנים יהיו בני תורה הכשרים לדון, דבר שאין לומר על רוב חברי הכנסת שלנו...

עוד נפסקה הלכה, כי התקנות צריכות אישור "אדם חשוב", תלמיד חכם מחשובי הדור, אם כי יש מחלוקת אם אישור כזה הוא לעיכובא (ראה שו"ע ורמ"א חושן משפט סי' רלא, כח, ונושאי הכלים). מכאן עולה שלחוקי הכנסת אין תוקף של 'תקנות קהל' ממש.

אמנם, יש גם אפשרות שאגודים מקצועיים וחבורות שונות יתאגדו ויסדירו היחסים ביניהם, והמדינה תתן להן תוקף חוקי. כמו שהגמ' בב"ב ט, א מספרת על הסכם פנימי של הקצבים, לפיו הענישו את העובר על קיצתן. כך יכולים עורכי דין, רופאים, בעלי מלאכה וכו' להסדיר ענייניהם. וחוק הכנסת שיאמץ הסדר זה מחייב, שכן נעשה בעצה עמם וקבלוהו עליהם.

אותו דבר אפשר לומר אף על חוקים שנוגעים לצבור רחב יותר, כחוק בתים משותפים שמסדיר יחסים בין שכנים, והצבור קבלוהו עליהם. עיין שו"ע חו"מ סי' כא... יתר על כן יש לומר על חוקי תחבורה העוסקים בחיי נפש ממש, כשכל אזרח סומך על חברו למשל, שכאשר הוא חוצה את הרחוב באור ירוק בעל רכב אחר לא ייסע באור אדום. וכן כשקבל את רישיון הנהיגה הסכים לחוקי התנועה, ואם לא יקיימם משלם קנס. כל זה תופס מצד קבלת הצבור, אם כי אינו דין תורה ממש, כאמור, ובתנאי שהסדרים אלו לא יסתרו דין תורה, וכאמור נעשו מדעת חכם'.

'בשו"ת הרב הראשי', כתב הרב⁸⁵: "דינא דמלכותא דינא" – מחייב לשמור ולקיים כל דבר ששייך לניהול המדינה ואינו נוגד את חוקי התורה. מר"ן פסק שגם בארץ ישראל אמרינן כך, כל עוד שאין הדבר נוגד את דיני התורה. עי' בחו"מ סי' שסט ט סע' ו' ח' ו' בשדי חמד" מע' דינא דמלכותא (ח"ב עמ צ"ד) והר"ן בנדרים כ"ח ע"א.

- הוא בלי כיפה.

הרב אליהו: זאת לא הוכחה! על פתיחת עסקים בשבת הוא יצביע נגד או בעד? על מכירת בשר חזיר?

- אני חושב שנגד.

הרב אליהו: אז הוא נקרא דתי, זה בסדר.

שאלה: 'אגודה' הצביעה נגד ההתנתקות אבל הייתה בממשלה?

הרב אליהו: אז זה לא טוב! זה לא טוב!

- אז לא להצביע לה?

הרב אליהו: אמרתי דברים ברורים.

שאלה: אולי להצביע לש"ס זה הכי פשוט, הם גם דתיים וגם לא היו בממשלת ההתנתקות?

הרב אליהו: אבל בהסכמי אוסלו הם היו, לא?! אז גם הם צריכים לחזור בתשובה!

שאלה: ולקדימה מותר להצביע?

הרב אליהו: לקדימה?! בר-מינן, אסור להצביע לקדימה! הם מחלקים את ארץ ישראל ומי שמצביע להם מחזק

ידי עוברי עבירה.

⁸⁴ "יחס ההלכה לחוקי המדינה", תחומין, כרך ג' (תשמ"ג), עמ' 242-243. וראה באריכות במאמר 'דינא

דמלכותא דינא במדינת ישראל' – תחומין כרך יא' (תשנ"א) עמ' 102. ובשו"ת של הרב: 'מאמר מרדכי', ח"ב

חו"מ סי' טו'

⁸⁵ שו"ת הרב הראשי תשנ"ג סימן כ עמ 59.

יום השואה – יחס הלכתי⁸⁶:

'יום השואה נקבע לכ"ז בניסן ואין שום היתר לומר תחנון ביום זה, שכן בכל חודש ניסן אין אומרים תחנון. הרה"ר קבעה את יום השואה לי' בטבת⁸⁷, אולם, מכיוון שנהגו כבר רוב הציבור לעשות את יום השואה בכ"ז ניסן, שתקופת המרד התחילה בחודש זה, וכן דבר זה השתרש בציבור, לפיכך הנח להם לישראל שינהגו בעצרות ואזכרות גם ביום זה, אולם, יום הקדיש הכללי ויום השואה אשר נקבע ליום י' טבת מעלתו חשובה'.

הגבורה היהודית בשואה⁸⁸:

'הרבנות הראשית לישראל, בראשות הרבנים הראשים הגאון הרב עוזיאל ע"ה והגאון הרב הרצוג ע"ה, קבעו את יום עשרה בטבת ליום השואה ויום הקדיש הכללי על הנספים בשואה. מאוחר יותר בכנסת החליטו לקבוע את יום כ"ז ניסן ליום השואה והגבורה (אעפ"י שבניסן אין אבלות) ואילו קבעו שני תאריכים ליום השואה בעשרה בטבת ויום הגבורה היום - היה טוב יותר. ואכן, הייתה גבורה גדולה בתקופת השואה, הפרטיזנים לחמו מבחוץ ומבפנים במסירות נפש, וגדולי ישראל עודדו את צאן מרעיתם על קיום תורה ומצוות. באיזו מסירות נפש אספו חיטים וטחנו בידיים לעשות מצות לפסח ואפילו בשביל לטעום פחות מכזית, ועוד כהנה וכהנה וראה היום מה שקורה באירופה איך כל העולם כולו קם על הרגליים. איפה היו כולם בזמן השואה? כל העולם עמד מנגד, כדבר הנביא עובדיה (א', יא'): "ביום עמדך מנגד". וזה מזכיר לנו שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו והקב"ה מצילנו מיזם!

לא היה דור שסבל כמו דורנו בשואה האיומה ובמלחמות ישראל, יאמר הקב"ה לצרותינו די, וכשם שאנו מתפללים "אנא ה' הושיעה נא", אנו גם ממשיכים "אנא ה' הצליחה נא" וקרוב לנו ביאת גואל צדק במהרה בימינו, ובזכות כל הנשמות הקדושות שנטבחו על קידוש ה' בשואה, ה' יקום זמם ויבולע המוות לנצח ומחה ה' אלוקים דמעה מעל כל פנים", אמן⁸⁹.

השואה מלמדת אותנו את משמעותו של נצח ישראל⁹⁰:

'השבוע יחול יום הזיכרון לשואה ולגבורה כפי שקבעה הכנסת. ועל אף שהרבנות הראשית לישראל קבעה את יום עשרה בטבת כיום הקדיש הכללי לזכר חללי השואה, כיוון שאין מתענים ומספידים בחודש ניסן - ניתן לחלק ולומר שיום הקדיש הכללי הוא בעשרה בטבת, ויום הזיכרון לגבורה בשואה הוא בכ"ז בניסן.

ובימים אלו, אנו זוכרים לדיראון עולם את האומות שפעלו נגדנו להשמידנו, ואת אלו שעמדו מנגד ולא סייעו לנו כלל. וכבר אמר הנביא עובדיה (א', יא'): "ביום עמדך מנגד, ביום שבות זרים חילו ונכרים באו שערינו ועל ירושלם ידו גורל, גם אתה כאחד מהם".

⁸⁶ שו"ת הרב הראשי. תשובה מיום ח' בחשון תש"ן.

⁸⁷ ראה במאמרו המקיף של הרב שמואל כ"ץ, 'יחסה של הרבנות הראשית ל"יום השואה והגבורה" ול- "יד ושם".
⁸⁸ שבועון 'מעייני הישועה', 'גיליון מס' 90, ל' ניסן התשס"ג.

⁸⁹ 'בשנת תשמ"ג נאם הראשון לציון שנבחר זה עתה, הרב מרדכי אליהו, הוא הדגיש את החובה לזכור כל השנה, ובמיוחד ביום זה, את תקופת השואה בה דימו הגרמנים לכלותנו מעל פני האדמה. יש לזכור את אדירי התורה ואת גדולי המעשים שמסרו נפשם על קידוש השם, וכן את גיבורי העם שנספו בגטאות', הרב שמואל כ"ץ, (שם).

⁹⁰ שבועון 'מעייני הישועה', 'גיליון מס' 140, כו' ניסן התשס"ד.

תקופה נוראה זו, מלמדת אותנו את משמעותו של נצח ישראל. מסופר על ראש ישיבת פוניבז' שהגיע פעם לאיטליה ועמד ליד שער הניצחון המפורסם שבנה טיטוס ואמר: "טיטוס, טיטוס! היכן אתה היום בעולם? כל מה שנשאר ממך זה השער הזה, ועם ישראל עודנו חי וקיים לנצח!" ומסופר גם על האדמו"ר מקאליב שליט"א, שכשהיה בשואה עינהו והתעללו בו - תלשו את זקנו וכדומה. לפני שדחפוהו לתא הגזים, צעק אליהם שייטנו לו לקרוא שמע קודם שימות, ואמר שם: "ריבוננו של עולם, אם אתה מותיר אותי בחיים אני מבטיח שאצעק ואלמד את עם ישראל לצעוק שמע ישראל בניגון מיוחד כל חי!" שמע הקב"ה את תפילתו והוציאו מתוך תא הגזים וניצל בחסדי ה'. ואכן הוא לימד והפיץ שיאמרו שמע ישראל אחרי "עלינו", וכן בדרשותיו מסיים את קריאת שמע בציבור, בניגון מיוחד שחיבר. אנו מקדשים את ה' בעצם קיומנו, וכמו שאומרת הגמרא (יומא סט): "הן הן גבורותיו ... ואלו הן נוראותיו שאלמלא מוראו של הקב"ה היאך אומה אחת יכולה להתקיים בין האומות". כבשה אחת בין שבעים זאבים'.

הסבל בשואה ועד ימינו – 'חבלי משיח' שהגיעו לסיומם כבר⁹¹:

'אנחנו רגילים לומר, שכתוב "בעיתה אחישנה". כתוב: אם לא זכו - בעיתה, יבוא [המשיח ב]זמן הגאולה [הקבוע מראש]. אבל אם זכו - אחישנה. אבותינו במצרים היו צריכים להיות 400 שנה. בקושי השעבוד, הקב"ה החיש את זה, קפץ על הקץ, ועשה רק רד"ו (210) שנים. אז הקב"ה יודע לעשות חשבונות גם כן, איך להחיש וכו'. אבל אנחנו אומרים לקב"ה: ריבוננו של עולם, "בעיתה אחישנה": עיתה - אנחנו קובעים עתים לתורה. אם אנחנו קובעים עתים לתורה - אחישנה, מהר, הגאולה תבוא מהר.

יש שני סוגי גאולות: יש "עני ורוכב על חמור", ויש "ארו עם ענניא". חמור עד שהולך, בעליות מתעייף, במדרגות לא יכול לעלות... ואם הוא מתעייף - יושב על הרצפה.

ויש "ענניא" - מטוסים, והיום יש מטוסים על קוליים... אנחנו אומרים: ריבוננו של עולם, אנחנו לא רוצים "עני ורוכב על חמור" [מפני שבגאולה כזו] עד שיגאל אותנו, [עד ש]יבוא המשיח, הרבה זמן ייקח... אנחנו רוצים "ארו עם ענניא", שהגאולה תהיה מהר מהר, כמו העננים..

אנחנו רוצים, רבש"ע, "אחישנה": מהר, מהר תהיה הגאולה, לא לאט, לאט. אנחנו, אין לנו כוח לחכות לאט לאט... אנחנו נקבל את המשיח, ככה, בענניא יבוא. מספיק צרות: איפה היה? השואה איפה הייתה בעולם? איפה היה דבר כזה שששה מיליון יהודים נהרגו? כשבאו לארץ, כמה סבלו היהודים בארץ? ועד היום פחד, מחבלים, פחד מפה, פחד מפה, איפה נשמע דבר כזה? לא נשמע דבר כזה! אז לא, אנחנו הסבל שסבלנו - גמרנו! אז אין חבלי משיח, אנחנו עכשיו צריכים למשיח שיבוא ויגאלנו במהרה בימינו, אמן..'

מדינה וחברה:

ריבוי ילודה בדור של גאולה ומניעת הפלות⁹²:

"גם היום אנחנו בדור של גאולה. הגמרא (יבמות סב.) אומרת שמישיח בן דוד מגיע כשהנשמות שמחכות לבוא לעולם יגיעו הנה ויעשו את תפקידם. כל לידה של יהודי מקרבת את הגאולה ולכן גם היום מנסה הסטרא אחרא למנוע את הגאולה. כמעט מיליון ילדים יהודים נחתכו חיים במעי אמנם מאז שקמה המדינה. כל אישה שרוצה לנצח את אויבנו צריכה לדעת שהגאולה תלויה

⁹¹ דברי הרב שנאמרו בשיעור בבית הכנסת של הרב, פרשת משפטים, אדר התשס"ז, נדפסו ב'קול צופיך'.

⁹² מאמר שכתב הרב, 'רצח בדם קר', שבועון 'מעייני הישועה', גיליון מספר 281, כג' טבת התשס"ז.

בהחלטה אמיצה שלה ללדת ולנצח כמו שפרה ופועה והאימהות במצרים... אלוקים הוא היחיד שנותן את החיים והוא היחיד שיכול לקחת אותם⁹³."

שלימות הארץ:

אחד הנושאים שהרב היה מהלוחמים הגדולים ביותר עבורם הוא עניין שלימות הארץ. אין כאן המקום להאריך בנושא זה, והמפורסמות אינן צריכות לראיה. את עמדתו העקרונית של הרב בעניין זה ניתן לראות בשו"ת שלו, 'מאמר מרדכי' חלק ג' סימן ו' שם מודפסת תשובתו בעניין 'פיקוח נפש' ושלימות הארץ⁹⁴.

במשך עשרות שנים היה הרב, ממנהיגי ציבור המתיישבים⁹⁵ בכל חבלי ארצנו. את מחאותיו הרבות⁹⁶ כלפי חולשת ממשלות כושלות שהסכימו להסגיר⁹⁷ את חבלי ארץ ישראל למחבלים פרסם הרב בשער בת רבים⁹⁸, וביחד עם עמיתו מו"ר הגר"א שפירא זצ"ל, הוביל והנהיג את כל המאבקים הציבוריים בענייני שלימות הארץ ובמיוחד את המאבק ב'ממשלת אוסלו'⁹⁹ ובממשלת ההתנתקות¹⁰⁰, הכושלות.

⁹³ בהקשר לכך, ראוי להזכיר כי הרב זצ"ל הקים שני ארגונים לתפארת עם ישראל שעוסקים בנושאי עידוד הילודה. אגודת 'אפרת' – לעידוד הילודה בעם היהודי בראשות ד"ר אלי שושהיים, ו'מכון פוע"ה' – פוריות ורפואה על פי ההלכה, בראשות הגאון הרב מנחם בורשטיין שליט"א, מתלמידי המובהקים של הרב אליהו.

⁹⁴ ועוד בעניין זה מכתביו אל הרבנים גערליצקי והכט – נדפסו ב'עיטורי כוהנים', גיליון 197, ניסן התשס"א.

⁹⁵ ראה מאמרו 'בנות צלפחד, חומת נחמיה והמתנחלים', 'מעייני הישועה' 256, יט' תמוז תשס"ו.

⁹⁶ ראה בשבועון 'מעייני הישועה', גיליונות:

63,93,117,121,122,143,142,154,157,161,166,167,170,181,197,202,208,211,212,213,214,215,234,224,232,242,257,260,273,275

⁹⁷ כלפי הביטוי הרווח 'החזרת שטחים', התבטא הרב: 'הבענו דעה נחרצת כרבנות ראשית נגד "החזרת שטחים" הביטוי הזה "החזרה" אינו במקומו. מי שמשמש במונח זה כמו במודה שהוא מחזיר משהו ששייך למישהו אחר. זה הרי שייך לנו. אחרים לקחו מאיתנו. כשלקחנו את השטחים בתשכ"ז זו הייתה ההחזרה האמיתית. והוסיף שמי שהעמידו על משמעות מינוח זה האלוף רחבעם זאבי הי"ד. ('מעייני הישועה', 165, תשרי תשס"ה.)

⁹⁸ וכך כתב הרב בעניין הישוב מגרון: 'אני קורא לכל שרי הממשלה ולעומד בראשה "אל נא אחי תרעו", כן אני קורא לכל חברי הכנסת וכל מי שבידו למנוע ביזיון של ארץ ישראל והיינו למסור חלק ממנה לאחרים.

אם יוחלט על פינוי ישובים יהודים יש על שרי הממשלה וחברי הכנסת התומכים בממשלה להתפטר. הריסת ישוב או פינוי הוא מהלך חמור מאוד (עיי' בשו"ע או"ח סימן שכט' סע' ו'ז). חז"ל אומרים – ארץ ישראל מוחזקת לנו מזמן אברהם אבינו ע"ה, שאמר הקב"ה לאברהם "קום התהלך בארץ לאורכה ולרוחבה כי לך אתננה". ידוע לי שהישובים והמאחזים ביהודה ושומרון הוקמו באישור ממשלת ישראל או בידעת הדרג המדיני. הריסת ישוב או פינוי מאחז אינה מבטאת שלטון אלא ההפך, זו כניעה לתכתיבים. אני קורא לכל תלמידי "מי לה" אלי", כמו שקראו החשמונאים בימים ההם בעת הזאת. בואו עימי מי ברכב מי ברגל, לכל ישוב יהודי שעומדים לפנות שם, שמיעת שיעור תורני בנושא ישוב ארץ ישראל. השיעור יינתן על ידי במרכז הישוב, שלוש שעות מפרסום הידיעה על הכוונה להריסת הישוב ואני מקוה ש'היה לא תהיה'. ('מעייני הישועה' 125, ט' בטבת התשס"ד.)

⁹⁹ ראה על כך באריכות אצל הרב אריאל לוי, פרשת גדולת מרדכי חלק א' - סיפורים שלא סופרו על מן הראשון לציון זצוק"ל בנושאי ארץ ישראל, חברון תשע"א. בראיון עיתונאי התבטא הרב אודות עמדת עמיתו הגר"ע יוסף זצ"ל בעניין זה: "אילו היו מגלים לו את האמת בזמן הסכם אוסלו, הכול היה אחרת. עכשיו הוא רואה את האמת. עכשיו המצב אחרת. אז היו סביבו אנשים שהטעו אותו. כעת הוא הולך בדרך המלך ב"ה. הרי הוא אמר בפומבי שהתהליך הזה מוטעה". וראה עוד במכתבו של הרב לרב גוטניק שפורסם ב'עיטורי כוהנים' מספר 189, אב התש"ס.

¹⁰⁰ וכך כתב הרב במאמרו: 'אל תתנו יד לעקירה ולתבוסה': 'הננו להביע בזה את דעתה הברורה של תורתנו הקדושה, כי תכנית הבריחה והעקירה המכונה "התנתקות" טומנת בתוכה סכנות חמורות ביותר לשלום ולביטחונם של כל העם היושב בארץ ישראל. חז"ל אמרו תחילת נפילה – ניסה". נסיגה ובריחה תחת טרור מלבה רוח במפרשי המרצחים ומעודדת את רוחם להמשיך במעשי הטרור והרצח, ולהגביר פי כמה וכמה את

היחס למיעוטים:

'אסור לפגוע בערבי, אלא אם כן מדובר בדין של אדם שבא להורגך ואז אתה מחויב ב'השכם להורגו'. ערבי שמתנהג יפה, צריך להתנהג איתו יפה, ערבי שמרים אבן או יורה. הוא אויב. ארץ ישראל שייכת לנו, והערבים כאן הם בבחינת גר תושב. כעת, מאחר שכבר הוקמה הרשות הפלשתינית אני מציע לערבים אוטונומיה עירונית¹⁰¹.

'משא ומתן לשלום':

'שמעו וילמדו האחראים על המשא ומתן עם הפלסטינאים. שאחרי ראותם והבינם שאין להם מנהיג אמיתי, ושום כוונה לשלום ולדו-קיום אלא למלחמה ולחבלה, אין לנהוג עמם שוב בדרך משא ומתן, אלא כמו שלימדנו משה רבנו ע"ה, ללכת עמם בדרך משא ללא שום מתן. כי באמת כל ארץ ישראל היא שלנו, והייתה טעות מבחינה הלכתית למסור חלקים מארצנו לידיהם. ובנוסף לכך היום אף רואים כמה שגו במעשיהם ובהסכמיהם, שסמכו עליהם ונתנו להם נשק ואחיזה בארץ ישראל¹⁰²'.

'...תקיפותו של יצחק היא הוראה לדורות למנהיגי ישראל... שידעו מנהיגי ישראל לא להתרפס ולא להיכנע לגוים, אמנם, יש לכבד אותם אך לא להתנהג בכפפות של משי. הם מנסים לעשות משא ומתן, למשוך אותנו, ובינתיים לסחוט עוד ועוד דברים¹⁰³'.

'איך נשיג שלום¹⁰⁴? 'ככל שיעסקו יותר בתורה, וירבו ישיבות מובטח שיהיה שלום בארץ ואין מחריד... הרמב"ם מלמד אותנו (אגרת תימן, מהד' מוסד הרב קוק, עמ' קפג) שאין לרדוף אחריהם כדי להשלים אתם, כי כל כוונתם שקר וכזב ופניהם למלחמה. וידוע, שנביאם חינך ולימד אותם שמותר לשקר ולהפר הסכמים.

ובמקום אחר¹⁰⁵: 'שלום אמיתי הוא שהארץ שהקב"ה נתן לנו, צריכה להישאר בידינו. אחרת אין זה שלום! כל המטרה שלהם היא לקחת מאיתנו אדמות, היום מעט, מחר עוד מעט, ומי יודע מה המטרה הסופית שלהם ועל כן מה שהקב"ה נתן לנו, לנו הוא'.

גבולות המאבק האזרחי למען שלימות הארץ¹⁰⁶:

הרב אליהו: 'רבנים שאומרים כי צריך למסור את הנפש, אינם מתכוונים שצריך לרצוח ולהרוג, אלא להקדיש הכל, לעשות ולפעול מתוך דבקות במטרה, בציבור הרחב אולי לא מבינים נכון את

שפכות הדמים וניסיונות הפגיעה באזרחים. הדרך האחת והיחידה להדביר טרור היא להילחם בו עד חרמה ולהביסו, ולא לתת למחבלים תחושת הישג וניצחון גדול כל כך – גירוש אלפי יהודים מבתיהם ונטישת עשרים ואחד ישובים פורחים... (מעייני הישועה, גיליון 141, ג' באייר התשס"ד) 'התנתקות? אם היו אומרים שמנתקים ומרחיקים את האויב מאיתנו, שילך למצרים או לכל מקום אחר, את זה אני מבין. אבל התנתקות שאנחנו נתנתק? ממה נתנתק? מארץ ישראל? לקחו מילה בעברית 'התנתקות' ולכלכו אותה, זו נסיגה, זו אינה התנתקות. תחילת נסיגה נפילה. זו טעות חמורה' (ראיון ער"ה תשס"ה, 'מעייני הישועה', 162).

¹⁰¹ ראיון 'מעריב', מוסף לשבת, י' טבת תשס"א, שלמה צזנה.

¹⁰² שבועון 'מעייני הישועה', 179, ה' בשבט התשס"ה.

¹⁰³ שבועון 'מעייני הישועה', 120, ד' בכסלו התשס"ד.

¹⁰⁴ שבועון 'מעייני הישועה', 196, ה' באייר התשס"ה.

¹⁰⁵ שבועון 'מעייני הישועה', מספר 100, יא' בתמוז התשס"ג.

¹⁰⁶ ראיון 'מעריב', מוסף לשבת, י' טבת תשס"א, שלמה צזנה.

לשון הרבנים וצריך להבהיר. כל אדם שיבוא אל הרבנים, וישאל האם מותר לעשות פעילות שלמעשה אינה חוקית, נאמר לו שאסור. כל מי שיעשה פעילות כזו, שיידע שהכול על דעת עצמו, וכי הוא רק יגרום נזק לכלל עם ישראל'.

שאלה: במערכת הביטחון חוששים שיהודי יפגע במסגדים שעל הר הבית. מותר לפגוע במסגדים? 'בשום פנים לא!¹⁰⁷! המקום הזה קדוש. איננו יכולים להרוס שם שום דבר. אולי תפגע איזה אבן אחת קדושה שם? האמונה שלנו היא שהמשיח יבוא, וכל מה שלא שייך לקדושה, יימס. המקדש יירד מהשמיים'.

היחס ל"חסימת כבישים"¹⁰⁸:

שאלה: האם צורת המחאה של "חסימת כבישים" כפי שעושים פועלי נמלים, נהגי מוניות ואחרים מותרת גם נגד גירוש יהודים? הרב אליהו: אנחנו צריכים להרבות "אהבת חינם" ולא "שנאת חינם" מאידך, יש חובת מחאה על הגירוש המתוכנן, לכן אני חוזר על דברי שפורסמו במכתב ש"מותר לחסום כבישים רק כשיש דרך חלופית".

'ממלכתיות' – התנהגות אזרחים בעת פינוי ישובים, האם להתפנות 'כמו דג' או כמו 'שק'?¹⁰⁹

שאלה: בעקבות מה שקרה בגוש קטיף, אנשים רבים ביהודה ושומרון חיים היום בפחד שמא גם בהם יפגע החורבן. הם איבדו את הביטחון שהם יהיו שם לעולם. מה הרב אומר להם? הרב אליהו: אני אגיד לכם. אני, הייתה לי שגיאה, ואני מכה על חטא על כך שאני אמרתי לאנשים לא להתנגד לצבא ולא להתנגד למשטרה אלא 'אמרו לך לצאת – תצא'.

היום אני לא אגיד ככה! היום אם אומרים לך – "תצא" – אל תצא! תישאר במקום, עד שיסחבו אותך בכוח וירימו אותך – "על כפיים יישאונך". אני לא אגיד "תכה" או תלחם נגד זה", אבל "תתעקש להישאר במקום!" אני אמרתי בעבר מסכנים החיילים, מסכנים השוטרים, מרחמים עליהם, מסכנים איך יבואו ויריבו עם יהודים'. היום אסור לרחם, אלא לומר 'לא אני לא רוצה! לא עוזב את המקום. עד שיבואו ארבעה, עשרה, עשרים אנשים ירימו ויוציאו אותך'.

שאלה: למה הרב שינה דעתו?

הרב אליהו: חשבתי שהמשטרה, הצבא והממשלה יהיו בני-אדם ויתחשבו במגורשים, ומה בסופו של דבר? הוציאו אותם, זרקו אותם בכל מיני מקומות, אפילו אוכל לא היה להם, אמרו: 'ניתן לכם בתים', נתנו קרוואן וקראו לו וילה ובאמת מדובר בקרוואן, אז מה - עשו בו 'שינוי השם'?! הלא אלו דברים בטלים ומבוטלים, זרקו אנשים מביתם, בשביל מה לזרוק את האנשים האלו? האם עשו רע למישהו? הלא אלו האנשים הכי יקרים והכי טובים, הלכו לגור בארץ שהייתה שממה, בשביל מה אתה מוציא אותם? בשביל מי? לתת את זה לגוי?! איזה היגיון זה? זה לא היגיוני! וזה גם לא מוסרי'.

¹⁰⁷ ראה את תשובתו החריפה של מו"ר הגר"א שפירא זצ"ל, בעניין זה, ראיון ב'תחומין' כרך ה', התדש"מ.

¹⁰⁸ מכתב לרבני גוש קטיף, יד' בסיון תשס"ה, פורסם בעיתון 'בשבע', תמוז התשס"ה.

¹⁰⁹ שבועון 'מעייני הישועה', ראיון עם הרב, ער"ה תשס"ו.

כניסה להר הבית והיחס לבניית המקדש:

שאלה¹¹⁰: הנה שבנו לארץ והברית קיימת ואיננו חוזרים להר הבית ואיננו מקימים מקדש. כיצד אתה מסביר זאת?

הרב אליהו: הר הבית קדוש לעם ישראל מדורי דורות, וקדושתו לא פקעה עד היום. ואם אנו נמנעים מלהיכנס להר הבית, זה מפני שהר הבית הוא קדוש. אבל אנחנו כולנו מקווים ליום, שכוהנים יעמדו במקדש ולוויים בדוכנם... יש באמת בעיה לגבי בניין המקדש. אני נוטה לפי ההלכה שביהמ"ק ירד בנוי בעתיד מן השמים¹¹¹. אין לי זמן לחכות עד שיבנו אותו. בית המקדש ירד אם ירצה השם במהרה בימינו, והוא ירד בנוי מוכן. את המקדש יבנה האל, "מקדש ה' כוננו ידך". אם נהיה מוכשרים לכך, ישלח לנו האל מקדשו. עלינו לשמור על זהותנו היהודית.

שני מכתבים בעניין הכניסה להר הבית שכתב הרב¹¹²:

לכבוד ידידי הרב המובהק וכו' הרה"ג ר' זלמן קורן שליט"א ר"מ בקרית ארבע היא חברון ומחבר ספר חצרות בית ה'. קיבלתי בתודה את מכתב כת"ר מיום ה' לסדר "לשכנות תדרשו ובאת שמה" תש"מ ועמו הסליחה על איחור התשובה שנעשה מזמן גרמא. עיינתי בדברי כת"ר אשר הסביר בצורה מפורטת ורחבה כדרכו בקודש. העיר והאיר עיני חכמים בסוגיא סבוכה זו. תחם תחומין וגדר גדרות במקום המקדש. ותרגמם הלכה למעשה ויפה כתב ויפה ערך וטוב הנהיר.

אולם, אני על משמרתי אעמודה, היינו, אנו רואים בעין כיצד שועלים הלכו בו, כיצד מקום שנאמר בו והזר הקרב יומת הולכים בו זרים ומחללים אותו, וכבר חז"ל גזרו על כל העכו"ם כזבים ואסורה להם הכניסה למקום הקודש והמקדש ועוד מקומות שמותר לישראל טהור להיכנס ואפי' בזמן הזה, וע"כ חובה קדושה מוטלת על מי שבידו למנוע מצב עגום זה, ואפי' ע"י פרסום העניין שהם עוברים על איסור ואין לחשוש ממה שיאמרו.

אודות כניסת ישראל עם הגבלות כמו שכת"ר מציע, זה טוב ויפה אם תהיה לנו שליטה מוחלטת על המקום ועל הבאים ובכלל בני ברית. אולם, לפי המצב הנוכחי, חוזר אני עם כל הכבוד לענ"ד על הצעתי והיא לבנות בית כנסת ומקום לתורה ולתפילה בשטח שמותר להיכנס אליו והכניסה והיציאה תהא מבוקרת שאין אפשרות ללכת יותר מהמקום המותר ובזה אנו לא גורמים לאחרים לדרוך על מקום אדמת קודש.

ויהי רצון שנזכה לראות כהנים בעבודתם וישראל במעמדם ולוויים בדוכנם ושם נעלה ונראה לפני מקום הקודש ונשאב שם קדושה וטהרה וה' יעביר גלולים מן הארץ וכלם כרות יכרתון ומלאה הארץ דעה מקטנם ועד גדולם. אכ"ר בברכה והוקרה מרדכי אליהו¹¹³.

¹¹⁰ ראיון בשבועון 'הירדן', נדפס בשנית בירחון, 'עיטורי כהנים'.

¹¹¹ ראה את תשובתו של הרב בעניין זה, באריכות בשו"ת מאמר מרדכי ח"ג עמ' שכו'- של.

¹¹² צילום כתב היד פורסם במרשתת באתר 'הר הבית שלנו'.

¹¹³ מכתב נוסף בעניין זה: 'יום ג' לסדר למען אשר לא יקרב איש זר תשמ"א. ב"ה, לכבוד ה"ה ר' אלבום דוד הי"ו. קבלתי את חוברות ההפצה וההסברה של "אגודת חלוץ הר הבית" שמח אני מצד אחד שיש דרישה לציון, וישנה עוד מחשבה על מקום מקודש זה שנהפך למלון פריצים למרמס לכל מי שאסור לו לדרוך ולהציג כף רגלו, אפילו היחפה במקום. אולם, מצד אחד אנו חייבים לטהר את המקום ששום זר לא יקרב ולא ינהל את המקום ומצד שני אנו צריכים לשמור שגם בני ישראל ייכנסו למקום שמותר להיכנס בקדושה ובטהרה לפי ההלכה. וע"כ יש לתחם תחומין ולהגביל את העם וקדשתו. וזאת תהיה תפקידה של האגודה, לבנות מקום מקדש מעט במקום שהכניסה אליו תהא מחוץ לחומת הר הבית ויהא המקום אטום וסתום ולא תהא יציאה ממנו למקומות האסורים. תחזקנה ידכם ויהי ה' עמכם אכ"ר בברכה. מרדכי אליהו'

"אנשי ברק הגיעו ללשכתי וניסו לברר איזה קדושה יש באבו דיס. למדו לומר את צמד המילים: "אין קדושה", אבל, בכל מקום יש קדושה, בירושלים ומסביב לה! ברובע המוסלמי, בין החומות, בכל מקום. הכול שלנו. אסור לקחת את מה שהקב"ה נתן לנו בניסים ובמלחמות בהן ניצחנו, ולהעביר לידיים נוכריות. והכי מצער אותי שירושלים העיר שמחברת את כל עם ישראל במשך השנים, הפכה עכשיו לסלע מחלוקת.

בהר הבית שם הייתה העקידה, שם התפללו אברהם, יצחק ויעקב. הערבים מגיעים בהמוניהם להר הבית כדי להפגין בעלות, לא כדי להתפלל. ליהודים אסור לעלות להר בשל קדושת המקום. גם לגויים אסור לדרוך בהר הבית, ככתוב: "והזר הקרב יומת". אז באים ונותנים את ההר לזרים!? אמרתי שאסור לעלות להר הבית, אבל אפשר להקים בית כנסת גדול, גבוה מהמסגדים ששם, באזור שער הרחמים, סמוך לחומות"

דין קריעה על ירושלים וערי יהודה בזמן הזה:

"כל מי שעובר ורואה את בית לחם וחברון לאחר מסירתן לפלשתינים, צריך לקרוע קריעה¹¹⁵, כאילו מת בן משפחתו. וגם חיילי צה"ל חייבים בקריעה, אך היות וחולצתם היא רכוש צה"ל, עליהם לשלם לצה"ל את מחיר החולצה שהושחתה¹¹⁶"

בעניין קריעה על ירושלים בזה"ז, בספר 'ויאמר מרדכי'¹¹⁷ מובא בשם הרב: 'בגדר "חורבנה" של ירושלים, כבר כתב ה"בית יוסף" – והובאו דבריו גם ב"כף החיים" וב"משנה ברורה" – שכל עוד שאומות העולם שולטות בירושלים היא נקראת חרבה, אך בזמן שיהודים יושבים בעיר – היא אינה נקראת חרבה, מכך עולה, לשמחתנו, שבימינו כאשר בירושלים שולט עם ישראל, אין חייבים לקרוע כשרואים את ירושלים, כיון שהיא לא "בחורבנה". אמנם עדיין אין לנו שליטה מליאה בירושלים כולה, ועוד יש בה מסגדים וכנסיות¹¹⁸, אך עיקרה של ירושלים שבתוך החומות בשליטתנו המלאה, ולכן הבאים לירושלים אינם צריכים לקרוע¹¹⁹. אולם, העיר בית לחם, לעומת זאת, נמסרה לשלטון פלסטיני, ולכן הרואה אותה במצבה הנוכחי, בחורבנה – חייב לקרוע¹²⁰, כל שלא ראה אותה שלושים יום'.

¹¹⁴ ראיון 'מעריב', מוסף לשבת, י' טבת תשס"א, שלמה צזנה.

¹¹⁵ לקט דעות בעניין זה, נמצא במאמרו של הרב יעקב זיסברג, "קריעה על ערי יהודה, ירושלים והמקדש", בתוך קובץ "המעין" שנה לו' קובץ ד'. ועיין בספר 'תורת המדינה' לגר"ש גורן זצ"ל עמ' 103, ולעומת זאת דברי הגר"א בקשי דורון, בשו"ת 'בנין אב' ח"ד סי' ל', וראה עוד בשו"ת 'דבר חברון' לגר"ד ליאור כרך ארץ ישראל.

¹¹⁶ ראיון 'ידיעות אחרונות', 7 ימים, כט' אלול תשנ"ז, עמוס נבו.

¹¹⁷ בעריכת הרב מאיר טויזר, ירושלים תש"ע, עמ' קסג' – קסה'. וראה 'שו"ת הרב הראשי' כרך ב, עמ' 283.

¹¹⁸ מטעם זה כתב הגר"ש זא"ל, במנחת שלמה ח"א סי' עג', לקרוע אף על ירושלים כיום: 'חושבני דכל זמן שרואים עדיין בעיר הקודש והמקדש כנסיות של נכרים וגם קברי עכו"ם וכו', ואין אנו יכולים למעקר פולחנא נוכראה, עדיין היא בחורבנה, ועתה עינינו נשואות לשמים לראות מהרה בפולחנא דשמיא בבנין בית הבחירה ונגילה בד' ונשמחה בישועתו לנצח'. גם הרב אליהו עצמו בשו"ת 'מאמר מרדכי' כתב שמטעם זה ראוי לנו 'לקרוע את הלב' (אם כי, לא את הבגד)

¹¹⁹ וכן כתב ב'אגרות משה' או"ח ח"ד סי' ע' ובח"ה סי' לז', וכן דעת מו"ר הגר"א שפירא זצ"ל.

¹²⁰ בספר 'פניני הלכה', הל' זכר למקדש כתב: 'ויש מקילים בזה מפני שטוענים, שכל זמן שירושלים תחת ריבונות ישראל, דין הקריעה על ערי יהודה בטל. והרוצה להשתמט מן הקריעה יכול לעשות זאת על ידי שיקנה את בגדו לחברו בקניין גמור, וכיון שהוא לובש את בגדו חזרו אינו מחויב לקרועו, שכן המצווה לקרוע את בגדו

מעמדה ההלכתי של אילת:

'כל הפירות והירקות הגדלים שם, חייבים בהפרשת תרומה' אך בלי ברכה'. 'מותר לטייל באילת ואין הדבר נחשב יציאה לחוץ לארץ. אין לנהוג בה יר"ט שני של גלויות, אלא יש לנהוג בה כמו בכל ארץ ישראל¹²¹.

שירות בצה"ל – קיום שלוש מצות עשה מן התורה:

'לשם יחוד' למשרת בצה"ל, חובר ע"י הרב מרדכי אליהו¹²²:

'לשם יחוד קדשא בריך הוא ושכינתיה, בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו, ליחדא שם יר"ד ה"א באותיות וא"א ה"א ביחודא שלים בשם כל ישראל. הריני מוכן לקיים מצות עשה מן התורה לכבוש את הארץ ולישב בה כמו שכתוב בתורה: "וירשתם אותה וישבתם בה", ומצות אהבת ישראל כמו שכתוב: "ואהבת לרעך כמוך אני ה'", ומצוה להגן ולהציל יהודים כמו שנאמר: "לא תעמוד על דם רעך אני ה'". כדי לעשות נחת רוח ליוצרנו ולעשות רצון בוראנו. ויהי נועם אדני אלוהינו עלינו. ומעשה ידינו כוננה עלינו. ומעשה ידינו כוננהו'.

תפילה לשלום חיילי צה"ל – מידי שבת ויר"ט:

'קבלנו את מכתבכם אלי, ובו שאלתם בעניין התפילה לחיילי צה"ל לפי מנהג הספרדים. המנהג הוא להתפלל לשלום חיילי צה"ל ולשלומם של תושבי מדינת ישראל בעת פתיחת ההיכל בשבתות ויר"ט, ובפרט בימי ראש השנה ויום הכיפורים¹²³.

איסור גיוס נשים לצה"ל:

דעת הרב אוסרת בהחלט בכל מסגרת שהיא¹²⁴.

שירות לאומי – אך ורק בהתנדבות ולא בכפייה ורק בהתקיימות תנאים מסוימים¹²⁵:

בנושא זה, ישנה מורכבות בדעתו של הרב, מחד, כתב הרב¹²⁶: 'אין שום היתר לאפשר לבנות ללכת לשירות לאומי, אפילו מה שנקרא בהתנדבות'. אולם מאידך, בספרו 'שו"ת הרב הראשי'¹²⁷ נכתב: 'הרה"ר לישראל אסרה שירות לאומי בכל מסגרת שהיא חובה וכפייתית, אך כל מסגרת שאינה כזו אין הרה"ר אוסרת. וכל זה בתנאי שיהיה פיקוח נאות על הבנות והיו שיעורי תורה קבועים עם הדרכה של רב במסגרת תפקידן'.

ולא את בגד חברו. ויותר מהודר לקרוע את הבגד ולהתאבל על חורבן הריבונות בבית לחם לפחות פעם אחת וזאת בתנאי שלא ראה את בית לחם שלושים יום'.

¹²¹ שו"ת הרב הראשי ח"ב סי' רי"ז, וראה בספר 'מאמר מרדכי' ושבתה הארץ פרק ב' סע' הע' 23. בעניין זה רבו הדעות, עיין בקובץ 'ומדברך נאווה' – ישיבת אילת השחר, אילת, מאמרי הרב יעקב לנזר בעניין זה.

¹²² 'אביהם של ישראל' עמ' 106.

¹²³ בסידורו של הרב 'קול אליהו' – עמ' תקלד' נוסח "מי שברך" הקצר והארוך.

¹²⁴ שו"ת הרב הראשי א' – 83,101. ב' – 31,133,257,301,361,371,391. ג' 367.

¹²⁵ 'שות הרב הראשי' סימן קנ"ה – כרך ב' ושם, סימן קכ"ז,

¹²⁶ מכתב אישי לרב אביגדור נבנצאל, מיום א', טז' שבט התשנ"ג.

¹²⁷ בנושא זה ניתן לראות את תשובותיו של הרב שפורסמו ב'שו"ת הרב הראשי', כרך א' עמ' 234, כרך ב' עמ'

119,133,259,371,375. כרך ג' עמ' 37.

וכך, אכן מוסר¹²⁸ בנו הרב שמואל אליהו, בתשובה לשאלה שנשאל: 'שמעתי שכבוד הרב מרדכי אליהו מתנגד לשירות לאומי. מה נכון? השיב: 'זה נכון שהוא מתנגד לו בצורה הנוכחית. אבל הוא לא מתנגד לו באופן עקרוני. כשיש מקום שהתנאים לשירות הם טובים הוא מסכים לשירות לאומי. התנאים לדעתו קשורים באנשים שלוקחים אחריות על המקום של השירות. אם הם אנשים הגונים וישרים או אחרת. התנאי הבסיסי שלו הוא שרק ההורים או מי שאכפת לו מהבנות כמו ההורים או מי שיש לו קשר הדוק ומחויבות להורים של הבנות יהיה אחראי עליהן. אחרי כך צריך לראות עם מי עובדים. לא במשטרה ולא במשרד עורכי דין שהעורך דין או השוטר או פקיד ממשלה וכד' אחראי על הבת. היא צריכה להיות חופשיה לחלוטין משעבוד זה או אחר למישהו שיכול להשתמש בזה למטרות רעות¹²⁹.

ערכו הסגולי הגדול של לימוד התורה ומתן 'פטור' לבחורי ישיבה מחובת השירות הצבאי¹³⁰:

כתב הרב¹³¹: "כל מי שיכול להמשיך וללמוד תורה ודאי שעדיף. לימוד זה מגן על עם ישראל אף יותר משירות צבאי¹³²". ובתשובה נוספת¹³³: כל תלמיד ישיבה היכול להמשיך בלימודיו בישיבה,

¹²⁸ פורסם במרשתת באתר 'כיפה', בתאריך יא' ניסן תשס"ב.

¹²⁹ סיום תשובתו: 'למסקנה הדבר הזה הוא רציני מאוד וכל בת וכל מקום צריך בדיקה ומעקב צמוד. שירות לאומי בבסיסו הוא חסד ולא עבודה וצריך להשאיר אותו טוב כמו שהוא בבסיסו. הרב דוד לחיאני, מקורבו של הרב, הוסיף שהרב אמר שהשירות הלאומי הטוב ביותר לבנות זה להתחנך ולהקים משפחה. (מובא אצל אילה קבלן, 'משנת הציונות הדתית של מרן הרב מרדכי אליהו זצוק"ל', עבודה סמינריונית, טבת תשע"ד)

¹³⁰ כידוע נושא זה נתון במחלוקת הלכתית והשקפתית בקרב גדולי ורבני הציונות הדתית – בין התומכים במתן פטור לבחור ישיבות משירות צבאי נמצאים: הרב יעקב משה חרל"פ זצ"ל, (וכן תלמידיו - הרב משה צבי נריה זצ"ל והרב אברהם צוקרמן זצ"ל), הגר"ח הלוי ('עשה לך רב', חלק א' שאלה כ"א) הרב שאול ישראלי זצ"ל, הרב שלמה גורן זצ"ל, הרב צבי פסח פרנק ותלמידו הרב וולדינברג בעל ציץ אליעזר וכן דעת רוב הרבנים החרדים.

לעומת זאת, ידועה עמדתם העקרונית של הגרש"י זיין זצ"ל, רבנו הרב צבי יהודה קוק זצ"ל מו"ר הרב דוד כהן 'הרב הנזיר' זצ"ל (ובזמן מלחמה ממש, גם דעת הגאון הרב גוסטמן זצ"ל וגדולים נוספים), בדבר חובת השירות של בחורי ישיבות בצה"ל לאחר ש'מילאו כרסם בש"ס ובפוסקים' – וכך מקובל בישיבת 'מרכז הרב' ובנותיה הרבות, להתגייס לצבא, לאחר מספר משמעותי של שנות לימוד בישיבה (וכך הייתה הדרכת מרן הגר"א שפירא זצ"ל), וכן עמדתם ההלכתית של ראשי ישיבות 'ההסדר', הרב יהודה עמיטל זצ"ל, הגר"ד ליאור שליט"א. הגר"נ רבינוביץ שליט"א, הגאון הרב אהרון ליכטנשטיין שליט"א. אולם, ביחס לגיוס בכפייה של בחורי ישיבות והשתתפות סנקציות פליליות, קיימת התנגדות רבתי, גם בקרב אותם המצדדים בשירות צבאי מסוים של בחורי ישיבות וסוגיה זו ארוכה ואכמ"ל.

¹³¹ בתשובה מתאריך ב' חשון התשמ"ו – שו"ת הרב הראשי.

¹³² "אדם היושב ולומד תורה, מקים את העולם לא פחות מאשר הצבא. בשעה שיושבים ועוסקים בתורה אין להסיח הדעת ממנה. לימוד התורה מצריך את כולו של האדם, וגם אם בגלל התקדמותו בלימוד התורה לא ישרת בסופו של דבר כלל בצה"ל, אין לפגוע משום כך בלימוד התורה ובלומדי התורה". הרב שאול ישראלי זצ"ל ראש ישיבת 'מרכז הרב' (עיתון הצופה, א' טבת התשמ"ז).

"אומנם נכון הדבר, בני ישיבות ולומדי תורה פטורים משירות צבאי וכו'. זאת ועוד, ערך וחשיבות לימוד התורה עד כדי פטור משירות צבאי הוא דבר שביסוד האמונה העמוקה שבלב. הרואה בלימוד תורה השתלמות מקצועית בלבד לא יבין שחרור לומדי תורה משירות צבאי, אך היודע ומאמין במעמקי ליבו, כי נשמת רוח חייה של האומה קשור ואחוז בלימוד התורה, וכי במידה שעם ישראל מרבה בלימוד תורה מגדיל ביטחונו מכל צר ואיב, יבין לאשורו שחרורם של לומדי תורה משירות צבאי". הגר"ח הלוי זצ"ל (שו"ת 'עשה לך רב')

¹³³ שו"ת הרב הראשי, ח"ב סימן קנח.

יעשה כן¹³⁴. אולם, מי שאינו יכול לעשות כך, עדיף שילך לישיבת הסדר שממנה יוצאים ת"ח יראי שמים וכו'.

'בעם ישראל קיים מדורי דורות מושג של בני תורה. היה קיים מושג שהיעד שלו לימוד תורה כדי להיות רב. בארצות האסלאם לומדי התורה היו פטורים משרות צבאיות... המושג עליו דברתי לקוח עוד מדברי הרמב"ם שאמר שבני שבט לוי הם אנשים מיוחדים והם צריכים ללמוד תורה... אני סבור שזה חלק מביטחון עם ישראל, שבחורים מוכנים למסור את עצמם ולשבת ללמוד יום ולילה במסירות נפש... השקפת עולמינו היא זאת, שאלה שיושבים ולומדים עושים שרות גדול לאומה¹³⁵'.

גיוס 'בחורי ישיבות' שאינם לומדים¹³⁶:

"אני אומר לאנשים. מי שיכול לשבת וללמוד שיישב וילמד, מי שלא יכול ללמוד שילך לישיבות הסדר. אם כולם ילמדו לא יהיו מלחמות. אבל אני יודע שזה מצב לא ריאלי. מי שמנצל את הפטור משירות עושה עוול ללומדי התורה. אנשים כאלה גורמים לנו נזק גדול. כל ראש ישיבה, שמאפשר לאדם להתחמק מהצבא בצורה לא מוסרית, הוא פושע המזיק לתלמידי ישיבה אחרים. ראש ישיבה צריך להוקיע אותו ולזרוק אותו מהישיבה שלו".

תמיכה ב'חוק טל' - הרב התגייס כדי לשכנע כי ראוי לקבל ולהעביר את 'חוק טל' שעסק בהסדרת נושא בחורי הישיבות. הייתה 'חלוקת עבודה' בנושא זה, בינו לבין הגר"א שפירא זצ"ל, הגר"מ אליהו הלך לפגישה אצל הגר"ש אלישיב זצ"ל, והגר"א שפירא ביקר אצל הרבי מגור¹³⁷.

קיום תורה בצבא – 'אלוקים נמצא עם החיילים':

שאלה: האם לא קשה לקיים תורה בצבא¹³⁸?

הרב אליהו: להיפך. אלוקים נמצא עם החיילים. הקב"ה נמצא בקרב מחניך. הוא עוזר לך במלחמות, שם הכי הרבה צריך להכניס אותו. זו תשובה לאלה שאומרים כי יש "קולות" הלכתיות בכל מיני דברים לחיילים, זה לא נכון, חיילים צריכים להחמיר יותר – 'והיה מחניך קדוש'.

היחס 'חיל, כוח ורוח ה'":

שאלה: מה כבוד הרב חושב שיש ללמוד מהמלחמה הזאת¹³⁹? ('מלחמת לבנון השנייה') הרב אליהו: "לא בחיל ולא בכוח כי אם ברוחי אמר ה' צבאות". חיל – כן! כוח – כן! אבל חייבים להכניס את רוח ה'! רוח של קדושה וטהרה. אם היו מנהלים את המלחמה על פי התורה וחוקיה, היא הייתה נגמרת בניצחון ומהר'.

¹³⁴ 'האם להמשיך וללמוד בישיבה גבוהה, או שמצוה ללכת להסדר?' פשיטא ששניהם חשובים ויקרים, אולם ככל שמרבים בתורה – עדיף". (הרב אברהם שפירא זצ"ל מכתב מאלול התשמ"ה וראה באריכות בספרו "מורשה") וכן ראה בשו"ת תרומת הגורן ב' – מענה הגר"ש גורן זצ"ל בעניין זה.

¹³⁵ חוברת דברי הכנסת, ישיבות ת"ס-ג-ת"ס של הכנסת ה-11 חוברת ל"ח עמוד 4288.

¹³⁶ ראיון ל'מעריב', 'מוסף לשבת' י' בטבת תשס"א, מאת: שלמה צזנה.

¹³⁷ אורי פולק, 'חדשות שעה טובה', יום חמישי כ"ח סיון תש"ע.

¹³⁸ ראיון מערב ר"ה תשס"ז, שבועון 'עולם קטן', מספר 72.

¹³⁹ ראיון מערב ר"ה תשס"ז, שבועון 'עולם קטן', מספר 72.

מוסר מלחמה על פי התורה:

במכתב גלוי¹⁴⁰ שפרסם הרב בעיצומו של 'סיבוב לחימה נוסף' ברצועת עזה כנגד ירי טילים על שדרות וסביבתה לרה"מ דאז, אהוד אולמרט כתב הרב:
לכבוד ראש ממשלת ישראל, מר אהוד אולמרט הי"ו, ירושלים
שלום וברכה! ברצוני לברך את ממשלת ישראל ואת כל החיילים הלוחמים בשליחותה כנגד אויבינו הקמים עלינו ויורים ללא הרף על עיר ואם בישראל, העיר שדרות ועל הנגב.
דוד המלך אומר: "ארדוף אויבי ואשיגם ולא אשוב עד כלותם". דבריו הם הדרכה לכל מנהיגי ישראל שאין להשתמש במידת הרחמים כלפי אנשים היורים על אזרחים שלוים מתוך בתי מגורים. אי אפשר שתושבי שדרות יהיו בסכנת חיים מתמדת, ואנחנו נמנע מפגיעה במחבלים המסתתרים בין אזרחים. צריך לצאת לפעולה ממשית נגדם, אפילו אם יפגעו אזרחים שביניהם.
גם האזרחים שהם יורים מתוכם אינם נקיים מעוון. כותב הרמב"ם בהלכות מלכים (ט) "ומפני זה נתחייבו כל בעלי שכס הריגה שהרי שכס גזל (את דינה) והם ראו וידעו ולא דנוהו". לימדנו הרמב"ם כי תושבים שמחפים על רוצחים אינם נקיים מעוון. גם הם שותפים לפשע המתמשך של ירי על אזרחים¹⁴¹. אסור לנו לסכן את חייו אפילו של אזרח או חייל אחד בגלל חשש מפגיעה באזרחים אלו התומכים בטרור.

בוודאי יבואו ימים שיבקשו עליהם ויבטיחו בשמם כל מיני הבטחות. אסור לנו לסמוך על הבטחתם לסכן חיים של אדם אחד. אנשים אלו מפירים כל מה שהם מבטיחים לאחיהם עצמם ובשרם. ובוודאי אינם חושבים לקיים את מה שהם מתחייבים לנו¹⁴².
כבר אלפי שנים אנו אומרים בכל ליל סדר. "שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם". גם בדורנו אנו אומרים זאת על אנשי החמאס, שהם אומרים שהעיר שדרות היא רק תחילת מעשיהם ותכליתם לשבור את רוחנו וערינו, אחת אחרי השנייה.
החיילים הנלחמים היום בעזה צריכים לדעת שהם נלחמים להגנת המדינה כולה. תושבי שדרות וסביבתה נמצאים בחזית ובשרות העם כולו. עלינו צריכים לסייע להגנתם מתוך ידיעה זו. להתאמץ בעבורם כפל כפליים. להתפלל למענם יחד עם כל תושבי המדינה מעומק ליבנו.
אנו מאמצים את ידך וידי הממשלה כולה כדי שתוכלו להשלים את המלאכה שהוטלה בימים אלו על כתפכם. חיזקו ואמצו ויהיה ה' עמכם. אמן.

איך מנהלים מלחמה?¹⁴³

"כי תצא למלחמה.. אם אתה זה שמקדים לצאת להילחם – אז "ונתנו ה' בידך". אם אתה במגננה – הסיכוי שהאויב יינתן בידך הוא קטן...את הסימן הזה מסר משה למרגלים שרצו לברר על עוז

¹⁴⁰ נדפס בשבועון 'עולם קטן' מספר 106, טז' בסיון התשס"ז.

¹⁴¹ כיו"ב נשאל הגאון הרב דב ליאור שליט"א: 'פסק ההלכה שעל הצבא לירות לעבר מקורות הירי, גם במחיר פגיעה באוכלוסייה אזרחית, עורר תגובות רבות. מהו המקור להלכה זאת? תשובה: אין מושג בהלכה היהודית של התחשבות בחפים מפשע תוך כדי לחימה. אנו פועלים כהתגוננות ולכן אין כאן שום שאלה. ברור שאם תוך כדי לחימה צריך לעצור את הירי של המחבלים, מותר לפגוע גם באזרחים אם אין ברירה אחרת. היסוד של הדברים הוא המהר"ל (בגור אריה' בראשית לד' יג' על יסוד דברי הרמב"ם בהלכות מלכים – הוספה שה) שלומד זאת מבני יעקב שמעון ולוי שעשו פעולת תגמול בשכם, והרגו את כולם ללא יוצא מהכלל' (ראיון שבועון 'ארץ ישראל שלנו' מס' 20, פורים תשס"ח)

¹⁴² בהקשר לכך, ראוי גם לציין את התנגדותו העקרונית של הרב לשחרור מאות מחבלים בהסכמי חילופי שבויים תמורת חיילים בודדים, כגון עסקת ג'יבריל, ועוד ראה מאמרו 'פדיון שבויים – לא בכל מחיר' – שבועון 'מעייני הישועה' גיליון 265, כד אלול התשס"ו.
¹⁴³ שבועון 'מעייני הישועה', גיליון 365, יג' אלול תשס"ח.

רוחם של הכנענים... 'הבמחנים אם במבצרים'.. הכלל הזה נכון תמיד כך גם אמר יונתן בן שאול המלך לנערו, כארבע מאות שנה אחרי דורו של משה... הכלל הזה נכון גם להיום. הישיבה אחרי גדרות הפרדה משדרת לכולם פחד וחולשה, וזה יותר מסוכן לישראל מכל דבר. בסופו של דבר יורים עלינו טילים וקאסמים ואני לא מגיבים כראוי ולא מצליחים לנצח. האר"י ז"ל בליקוטי תורה מסביר שהכלל הזה נכון גם למאבק הרוחני הפנימי של האדם עם הנטיות הרעות מבית ומחוץ'.

צבאיות מתוך תורה¹⁴⁴

גם גדעון וגם יהושוע נלחמו שניהם נצחו את אויבי ישראל. אצל יהושע הלוחמה היתה מתוך תורה וקדושה. בכל רגע פנוי מלחימה הם ישבו ועסקו בתורה (עיין רש"י מגילה ד') הוא "ינחיל את הארץ וילמד תורה לישראל" (רש"י מ"ח י"ט) מעשיו מתקיימים. כי רק בשילוב שניהם אפשר להחזיקה בידינו. מעשיו של מנשה וצאצאיו (גדעון) לא מתקיימים בפני עצמם, הם צריכים איתם את אפרים. יעקב מלמד את יוסף בנו ודרכו גם אותנו, כי אפשר להעריך צבאיות בלי תורה, אבל לדורי דורות צריכים לדעת כי בלי החינוך לתורה אין לכוח הצבאי המשכיות וקיום. צריכים לדעת כי דרכו של אפרים גם חיונית וגם עושה קידוש השם...."

עמידה בצפירה ביום הזיכרון לחללי צה"ל - אין לפרוש מן הציבור¹⁴⁵:

קבלנו את מכתבך אלינו ובו שאלתך על עמידת דום בשעת הצפירה לזכר חללי צה"ל. עמידת דום לזכר ההרוגים איננה מנהג יהודי אם כי אין בה איסור. אבל כדי למנוע מחלוקת וחילול השם ע"י כך שאנשים שאינם מבינים יראו בני אדם בעלי חזות דתית ויחשבו שאינם מתייחסים כיאות לזכר הנופלים, ראוי לכל אדם השומע צפירה לעמוד ולאמר בלחש פרקי תהילים או תפילה אחרת. בתשובה נוספת בעניין כתב הרב: "אין לפרוש מן הציבור בעת הצפירה ולעורר בכך ריב אחים"¹⁴⁶.

מעלתם של חללי צה"ל:

'חז"ל אומרים (בבא-בתרא דף י, ב) שהרוגי מלכות אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתן, והגמרא שואלת האם הכוונה על רבי עקיבא? הרי הוא מעלתו גדולה בשמים גם מבלי שנהרג על קידוש השם והגמרא מתרצת שם כגון הרוגי לוד ורש"י מסביר שהם שני אחים לוליינוס ופפוס שמסרו עצמם על קידוש השם, היינו אפילו אנשים פשוטים ולא ברמתו של רבי עקיבא גם הם אם נהרגו על קידוש ה' אין שום בריה יכולה לעמוד במחיצה שהם נמצאים. והגמרא במסכת ראש השנה (דף כג, א) אומרת אוי להם לעכו"ם שאין להם תקנה שנאמר תחת הנחשת אביא זהב, ותחת הברזל אביא כסף, ותחת העצים נחושת, ותחת האבנים ברזל. תחת רבי עקיבא וחביריו מאי מביאין ועליהם הוא אומר ונקיתי דמים לא נקיתי וה' שוכן בציון. ועיין בפירושו של אהלי יעקב (עמוד מו ע"ב) על מה שאנו אומרים בסליחות של יום הכפורים אדיר ונאור וכו' "כובש עוונות לובש צדקות" יש לבוש מיוחד שנקרא פוריפא שבו מצויירים כל הרוגי מלכות וכל אותם שמסרו את נפשם על קידוש השם ואם המקטרג רוצה לקטרג על עם ישראל על עוונותיהם הקב"ה מסתכל

¹⁴⁴ 'צבא או תורה?' – שבעון 'מעייני הישועה' מספר 280, טז טבת תשס"ז.

¹⁴⁵ 'שו"ת הרב הראשי' עמ' 157 יח' אלול התשמ"ח. מכתב ליו"ר הכנסת, בחתימת שני הרה"ר לישראל, הרב אברהם שפירא והרב מרדכי אליהו זצ"ל.

¹⁴⁶ הובא במאמרו של הרב שמואל כ"ץ, 'יחסה של הרבנות הראשית ל"יום השואה והגבורה" ול-"יד ושם"'.
31

בפורפאי ומטמין את כל העוונות וכובשם. כובש עוונות באיזה זכות בזכות "לובש צדקות" אותו לבוש שבו מצוירים הקדושים¹⁴⁷.

חובת הציות לפקודה צבאית ומגבלותיה ההלכתיות בענייני ארץ ישראל ('סירוב פקודה'):

חלק א – ער"ה התשס"ה, כשנה לפני החרבת חבל קטיף:

שאלה: מה דעת הרב על סוגיית סירוב פקודה¹⁴⁸?

הרב אליהו: מי שהתגייס לצבא יודע מראש שהוא חייב לקבל פקודות. יחד עם זאת, אני ממליץ למפקדים לא לבקש מחייל לבצע פעולה שהיא בניגוד לתורה.

שאלה: ואם בכל זאת המפקד מתעקש לתת פקודה כזו?

הרב אליהו: באופן כללי, אם הפקודה בניגוד לתורה, יאמר לא, אני לא עושה! מה יעשו לו? לבית סוהר?! אז שילך לבית סוהר! זה אינו פיקוח נפש - לא סוקלים אותו ולא הורגים אותו.

שאלה: היום ברוך ד', נמצאים בכל היחידות בצבא הרבה דתיים שמקשיבים לרבנים ולמה שהרב אומר - האם אין חשש לפגיעה בצבא?

הרב אליהו: זו לא פגיעה - החוק מה אומר? - אתה חייב לשמוע למפקד. לא שמעת - בית סוהר נכון?! אז בית סוהר!

חלק ב' – זמן קצר לפני החרבת חבל קטיף¹⁴⁹:

ש. האם מותר בפועל לגרש יהודי מגוש קטיף והשומרון?

ת. אסור בהחלט.

ש. קצין בקבע אן שוטר המתפרנס מכך, האם חייב להתפטר מהשרות כדי להימנע מביצוע האיסור!

ת. כאמור, היה לא תהיה¹⁵⁰! זו תפילה ומציאות. זה הכלל שעל פיו צריכים החיים להתנהל. אי אפשר לנצח מתוך ייאוש! תחילת נפילה - נסיגה". לכן אנשי כוחות הביטחון אינם צריכים להתפטר בגלל החשש שמא יתבצע הגירוש. עליהם להודיע למפקדם שאין הם יכולים לבצע את פקודת הגירוש. ולבקש שישחררן אותם גם מאימונים לקראת הגירוש.

ש. המתנדבים במשמר האזרחי וכיו"ב, האם מותר להם לסייע לגירוש במישרין או בעקיפין!

ת. בוודאי ובוודאי שאין שום היתר להתנדב להשתתף במעשה לא מוסרי זה, שהוא גם איסור תורה.

ש. חייל מילואים הנקרא לשרות מילואים ובהתגייסותו הוא תורם ומסייע במישרים או בעקיפין לפקודת הגירוש. האם הוא חייב לבקש להשתחרר מהמילואים!

¹⁴⁷ מתוך שיעור שנערך בערב יום הזיכרון לחללי צה"ל במסגרת שיעורי 'קול צופיך', בנאום הכתרתו לראשון לציון התייחס הרב באריכות למעלת חיילי צה"ל שנפלו על קידוש השם.

¹⁴⁸ ראיון מעייני הישועה ער"ה תשס"ה, 162.

¹⁴⁹ מכתב הרב אליהו לרבני גוש קטיף - פורסם בעיתון בשבע - סיון התשס"ה.

¹⁵⁰ האמרה הזו של הרב זצ"ל, עמדה במוקד של בירור רוחני לאחר ביצוע תכנית הגירוש. את עמדתו של הרב בפולמוס זה ניתן לראות בדברים שכתב במקומות הבאים: 'היה לא תהיה' - 'מעייני הישועה' 213, 'ו' אלול תשס"ו, 'לאן הלכו התפילות' - 'מעייני הישועה' 212, 'כט' אב תשס"ה ובמספר מקומות נוספים. היו שטענו שהרב ניסה בדבריו אלו, ליצור מצב של 'צדיק גוזר והקב"ה מקיים' אולם, לא זכינו לכך. (כך אמר הרב חיים כהן המכונה הרב 'החלב'ן, וכך מסרו תלמידי הרב שבתי סבתו בשמו)

ת. אני עונה לכם למרות שאני מאמין שזה לא יהיה בעז"ה לעצם השאלה, כיון שממלא, הרבה משתחררים ממילואים בגלל סיבות של מה בכך, בוודאי שלמנוע מעשה כל כך לא מוסרי עליו לבקש שחרור מהמילואים ולא לסייע במישרין או בעקיפין.

ש. אם לא תענה בקשתו ומאיימים עליו במאסר. האם עליו להשתתף בפקודת הגירוש!
ת. אמרנו לעיל שזה איסור תורה. ולכן על החייל לומר למפקדו "אני לא מסרב פקודה, אבל אני לא יכול לבצע את הפקודה הזו" ואם ישב בכלא בגלל אמירה זו, זכות היא לו ואשריו שנתפס על דברי תורה.

ש. אם כן, מה משמעות דברי הרב שלא לסרב פקודה לשמה!
ת. אנחנו לא רוצים לפרק את הצבא שמגן על חיי התושבים והאזרחים לכן אנחנו נגד סירוב פקודה בעיקרון. על החייל לומר 'איני יכול'. אם יאלצו אותו לעשות מעשה איסור זה, יכנס לתוך בית המשפחה ישב על הרצפה, יבכה איתם יחד וינצל מהאיסור ב"שב ואל תעשה".

חלק ג' – בסמיכות לאחר ביצוע תכנית הגירוש¹⁵¹:

ש. בשנה שעברה הרב אמר לנו שחייל יאמר למפקדו שכמו שאינו מחלל שבת, כך אין הוא ממלא את הפקודה הזו ...

ת. שיגיד "אני לא יכול, לא יכול",

ש. היום הרב היה משנה את דעתו?

ת. לא... הייתי אומר שהחיילים כולם צריכים ללכת למפקד הצבא ולהגיד לו - 'זה לא מוסרי, ועד שיביאו פסק מהרבנות הראשית לישראל שאנחנו נקיים את פקודת הגירוש - אנחנו לא נבצע הפקודה'.

ש. אז אם אנחנו מדברים על תושבי יו"ש שחוששים לבתייהם וליישובים שלהם, וחס וחלילה יגידו לחיילים לבוא לפנות יהודים ביהודה ושומרון הרב יגיד לחיילים לסרב פקודה?
ת. "כן!".

חלק ד – כעבור שנה מהגירוש:

שאלה: במידה וחלילה תהיה שוב תכנית גירוש, האם יש לסרב פקודה¹⁵²?
הרב אליהו: יש רב פרטי ויש רב ציבורי. למדינה יש את הרבנות הראשית לישראל, שואלים אותה, והיא יכולה לומר. לפעמים יש מקרה שהיא לא יודעת להתייחס אליו ואז צריך להעביר את השאלה לרב אחר, אבל בכל מקרה, צריך לתת תשובה של רב.

הנהגת המדינה על פי תורה – 'הלכות מדינה'¹⁵³:

'התורה שנותנת לכל אדם פרטי הדרכת כיצד להנהיג את החיים שלו, נותנת גם למלך הדרכות כיצד להנהיג את המדינה...לא רק בענייני פנים יש הדרכות ברורות. גם בענייני "מדיניות חוץ" מול אומות העולם יש הלכות, ויש גם מסורת שנשכחה מאיתנו. מהן הסיבות הנכונות לפתוח במלחמה? האם 'להבליג' זו גבורה או סכנה? כיצד מקבלים החלטה על יציאה למלחמה? כיצד

¹⁵¹ 'מעייני הישועה', ראיון ער"ה התשס"ו.

¹⁵² עולם קטן, ראיון ער"ה התשס"ז, גיליון 72.

¹⁵³ 'דת ופוליטיקה' – שבועון 'מעייני הישועה' מס' 311, ד' אלול התשס"ז. וראה עוד (שם) גיליון מס' 55, לפרשת שופטים, ר"ח אלול התשס"ב.

נוהגים במחנה צבאי? כיצד מחלקים את השלל? כיצד נוהגים עם האויבים המנוצחים? התורה גם מצווה עלינו לחשוב על הטווח הארוך. לכן יש הלכות הנוגעות למכירת נשק לאומות העולם, בוודאי לאלה שיכולות להיות אויבותינו: אולי זה יופנה אלינו ביום מן הימים? בכל הנושאים הללו ובהרבה אחרים דנה התורה. היא מלמדת אותנו כיצד להקים מדינה, והמלך הוא הממונה לבצע את ההנהגות הללו לטובת כל הציבור. לכן הוא צריך ללכת עם ספר התורה צמוד על ידו. לא משהו שנמצא בארון "חמדה גנוזה", הוא צריך להתבונן בו בכל עת ולראות מה עליו לעשות. זה המלך שאנו מצפים לו ומתפללים לו. עליו נאמר "חדש ימינו כקדם"...אי אפשר לנהל את הממלכה על פי מחשבות שעולות בראשו של המלך או ששמע מיועציו. בדרך כזו חילק ירבעם את הממלכה, ונכשל. צריך להנהיג את הממלכה על פי השכל הכי ישר שישי. צריך להנהיג אותה על פי דרך התורה'.

שאלה: באיזו צורה צריך להיבנות הקשר בין התורה להנהגה המדינית?¹⁵⁴
הרב אליהו: יש "חכמים" שמשקפים את דעת התורה, ויש יועצים הנקראים היום "פוליטיקאים". הם מבינים מה נכון מבחינה פוליטית. יש את אנשי הצבא, שהם מבינים הכי טוב מה קורה בשטח – איך נלחמים. אבל תמיד הסדר צריך להיות כזה: המלך הולך לשאול קודם מה דעת תורה, אח"כ ילך ליועצים שיבדקו מה עושים מבחינה פוליטית. אח"כ הולכים לצבא. ככה היה פעם¹⁵⁵, וככה יש לעשות גם היום'.

צינונות ללא תורה לא תחזיק מעמד, ועל כן, יש להרבות בתורה¹⁵⁶:

'מצוות ישוב ארץ ישראל כוללת בתוכה את המצווה לשלוט בה, 'ושמרתם את כל המצוה אשר אנכי מצוך היום למען תחזקו ובאתם וירשתם את הארץ אשר אתם עברים שמה לרשתה' (דברים יא). השולחן ערוך כתב "הרואה ערי יהודה בחורבן אומר: ערי קדשך היו מדבר, וקורע", ושאל הבית יוסף מה נקרא חורבן, האם שהם חרבים ממש או שהם בלי שלטון ישראל? "והאי ערי יהודה בחורבן דקאמר דהיינו שהן חרבות ואין בהן ישוב כלל, אבל אם יש בהן ישוב אע"פ שהן בידי גויים, היה נראה לכאורה דאין צריך לקרוע, ואפשר דכל שהן בידי גויים אע"פ שיש בהן ישוב "בחורבן" מיקרי, וכן עיקר!! (סימן תקסא) מסקנתו שכשיש ישוב יהודי אף על פי שהוא מיושב כולו ויש בו בתי כנסיות ובתי מדרשות, אם הוא בשלטון גויים - הרי זה נקרא "חורבן" וכן פסק המשנה ברורה שם "אפילו יושבין בהן ישראל, כיוון שהישמעאלים מושלים עליהם מקרי בחורבן"! ולצערנו ראינו כמה זמן עבר משליטת הישמעאלים עד שרפת בתי כנסיות, גם מההיסטוריה הקרובה או הרחוקה אנו יודעים איזה רעות נוראות עושים הישמעאלים כשהם שולטים עלינו, ובמיוחד אם זה בחלק של ארץ ישראל, חוסר שלטון יהודי - זה חורבן!
אין אפשרות לקיים שלטון יהודי על ארץ ישראל בלי מדינה או בלי צבא, ואע"פ שהשלטון מפעיל אותם לפעמים לרעה - הם עדיין חיוניים לשמירת שלטון יהודי בארץ ישראל, אבל יותר מכך חשוב לנו להבין כי בלי תורה ומצוות אין לנו קיום בארץ ישראל, לצערנו, ראינו בעינינו כיצד אנשים

¹⁵⁴ ראיון שבועון 'עולם קטן', 72, לר"ה תשס"ז.

¹⁵⁵ ראה ברכות ג. 'כיון שעלה עמוד השחר נכנסו חכמי ישראל אצלו. אמרו לו 'אדונינו המלך, עמך ישראל צריכין פרנסה. אמר להם 'לכו והתפרנסו זה מזה. אמרו לו 'אין הקומץ משיביע את הארי ואין הבור מתמלא מחוליתיו. אמר להם 'לכו ופשטו ידיכם בגדוד' מיד יועצים באחיתופל ונמלכין בסנהדרין ושואלין באורים ותומים..."

¹⁵⁶ 'היחס לצה"ל ולמדינה', מאמר הרב, נכתב כחודש לאחר חורבן חבל קטיף, שבועון 'מעייני הישועה' 214, יג' אלול התשס"ה.

שמנותקים מתורה מחריבים במו ידיהם ערי קודש, כיצד הם מפקירים לפורעים ערבים את בתי הכנסיות ובתי המדרשות. הכל מתוך חולשה באמונה¹⁵⁷. אם לא נדע לאהוב את ה' בכל ליבנו ובכל נפשנו. אם יפתה לבבנו ללכת אחרי תרבות אומות העולם - כל היישוב בארץ יהיה חלילה בסכנה גדולה¹⁵⁸. מכאן נבין שאף על פי שצבא ומדינה חשובים לשלטון יהודים בארץ ישראל. לימוד תורה והפצתה חיוניים פי כמה וכמה¹⁵⁹!! בני התורה שלומדים ומלמדים תורה, שמתחזקים ומחזקים אחרים, שמרבים תורה וקדושה, שמחזירים לב ישראל לאביהם שבשמים - הם הם שומרי היישוב היהודי בארץ ממש.

צריך לומר במפורש: אין שום ערך להפנות האשמות לחיילים, לפלוני או לאלמוני. בעיקר אין להפנות ביקורת לאלה שפעלו למען ישוב הארץ בחודשים האחרונים אף על פי שלא עלה בידם למנוע את הגירוש והחורבן. עיקר מאמצינו צריכים להיות מופנים כעת להשפיע על הציבור שיתקרב לאמונה אמיתית, לתורה ולמצוות. רק כך יתחזק היישוב בארץ בבניין אמיתי. את הדברים הללו צריכים להזכיר לעצמנו יום יום בשעה שאנחנו קוראים קריאת שמע, קריאה שחייבים לכוון בה: 'למדתם אתם את בניכם לדבר בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך

¹⁵⁷ וכיו"ב אמר מו"ר מרן הגר"א שפירא זצ"ל בימים הללו: 'יסוד הכל נובע מתוך התורה. ראינו מה ערך יש לרעיונות מבלי שהם מקושרים לתורה. הנאמנים לתורה מוטל עליהם החוב, להטביע חותם התורה והאמת בכל מהלכי התקופה המיוחדת הזאת. אמת - זו תורה, ורק תורה, אין שום משקל מלבד התורה, גם המוסר מקורו בתורה. ואם ראינו עיוותים מוסריים בנוסף לגירוש התושבים, הרי גם זה נובע מריקנות של תורה. ובימים אלו, עלינו להתחזק, לחזק את כח הרצון, להוסיף בתורה, להוסיף בתפילה. גם היוכחים והחולשות שהיו בתקופה האחרונה, נבעו מחוסר תוקף של תורה, והם בעצם רק קצה חוט של דעה או ליתר דיוק - חוסר דעה - הנגררת אחרי חולשה בתורה. ובודאי עוד ישבו הרבנים על מדוכה זאת.' (כנס חיזוק לאחר ביצוע תוכנית גירוש יהודי חבל עזה מבתיים) 'משרכת הלאומיות את דרכה ללקוט שעורים מגללי בהמתן של אומה שפלה, וברוח קדור מלא זעם וחלי תתימר בחיצוניות של שפה שאינה מכרת את עוזו רוח קדשה, של ארץ שהיא מתכחשת לפליאות סגולותיה, של געגועים של סיגי סיגים שזרקה מהם כל יסוד מזין ומחיה. לאומיות כזאת כל מה שהיא יותר רוממה ונאצלת ביסודה היא מתגנה יותר על מחזיקיה, ומאצלת עליהם מהזוהמא של טומאות שוליה. אין אמונה ואין דעת-אלהים, אין הוד מוסר ואין גבורת-רוח - ואיה דם-הנפש אשר תחיה בו?' (נשמת הלאומיות וגופה, ספר אורות) (עמ' קלד).

¹⁵⁸ 'רוח האומה שנתעורר עכשיו, שאומרים רבים ממחזיקיו שאינם נזקקים לרוח אלהים, אם היו באמת יכולים לבסס רוח לאומי כזה בישראל היו יכולים להציג את האומה על מעמד הטומאה והכליון...ע"ש (אורות התחיה ט')

'באותו הפרק של מתן הדקלרציה על ידי הממשלה הבריטית, ראינו אז עין בעין שהתכונה החלופית של בני האמה ותחיתה בארצה כובשת לה את דרכה בחיים, התעמולה רבה וגדולה, והאידיאלים החלונים מקסימים, וטבעו של עולם צריך להם, וכל לב רגש מוכרח הוא להודות שכח כביר ורב טוב צפון בהתחיה החלופית שלנו הדוגלת בשם "ציון" שמטרתה הוא: המדינה היהודית בארץ האבות. אבל מעבר מזה, נוכחנו לראות שכמה שצליח החול במצעדיו איננו כלל עלול לבוא לתעודתו, אם לא יופיע אור הקדש בתכונה רוממה ויאיר את כל מחשביו. ואור הקדש הוא בא מתוך הכרת הקדש שלנו, מתוך התביעה האלהית הפנימית אשר בנשמת ישראל, מתוך אור ישראל וקדושו שהוא אור העולם ומלואו. והמגמה האחרונה של הקדש, אינה רק המדינה! "כ"א כסא ה' אשר בירושלים", "כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו" ובעת אשר על נהרות בבל ישבנו גם בכינו בזכרנו את ציון כאשר לבנו נשבר. ועתה השעה באה, ואנו, כלומר, יושבי הארץ מלפנים, הננו קרואים למעשה. (אגרות הראי"ה כרך ד' אגרת אעג')

¹⁵⁹ 'לפי כך צריך שיאמר מכאן ברור בכל התוקף והעוז והאומץ כי דווקא מתוך כל מלוא אמונתנו ודבקותנו בעניין האלוהי של מדינת ישראל וממשלת ישראל, ומתוך ידיעתנו והכרתנו הנאמנה בראיית אמת את יד ה' הנטויה עלינו והופעת הקץ המגולה כדברי חכמינו זכרונם לברכה "אתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תישאו כי קרבו לבוא" ושכלולו של יישוב הארץ וקיוכו בניה, שבי הגלויות לתוכה, לתפארת תקומתה של האומה הישראלית וריבונותה הממשלתית בארץ חייה, דווקא מתוך כך מתגלה כל גודלו של החיוב אשר עלינו לעמוד על גאותנו ופדות נפשנו. על בצרונה ושכלולה של עוצמת עצמאותה האמיתית של הרבנות הראשית לישראל, בתוכה ובמהותה של מדינת ישראל. כי מתוך התורה, מתוך נצח ישראל, אנו באים אל המדינה והממשלה. ולא מתוך ממשלה שהיא זמנית, אל התורה". (מרן הרצ"ה קוק זצ"ל, 'לנתיבות ישראל')

ובקומך וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיכם לתת להם כימי השמים על הארץ. חכמינו ז"ל למדו מפסוקים אלו שחובה ללמד לא רק את הבנים, אלא את כל מי שיכול ללמוד ממך. "מצווה על כל אדם ואדם מישראל ללמד את כל התלמידים אע"פ שאינן בניו שנאמר 'ושננתם לבניך', מפי השמועה למדו 'בניך' אלו 'תלמידיך' שהתלמידים קרויין בנים וכו'". (רמב"ם, הלכות תלמוד תורה א ב). את כל הדברים החשובים הללו נזכור ונזכיר לעצמנו כל יום בעת קריאת-שמע, ובוודאי שיפעלו גם למעשה על כל אחד ואחד מאיתנו'.

אנחנו חייבים מהפך¹⁶⁰!

אנחנו חייבים להבין כי אי אפשר להמשיך ביהדות בלי שורשים, במדינה בלי תורה. כל מי שטעם את התרבות החילונית ורואה לאן היא מובילה אותנו, צריך לחוש "תיעוב" מהריקנות הזאת¹⁶¹. (לא חלילה מאחינו). להבין שיהדות בלי תורה יכולה להוביל אותנו לשנאת חינוך, למחלוקת, לניתוק מארץ ישראל, לאלימות, לשכרות ולשאר חוליים. אנחנו חייבים לתעב את הריקנות ולרוץ בכל כוחנו אל השורשים, שורשי החיים שלנו. חייבים לעשות מהפך! גם ראשי הציבור חייבים להבין כי אי אפשר להמשיך את החיים כאילו לא קרה כלום, אי אפשר להחניף לחילוניות, להתנהג כאשתקד צריך להידבק בשורשים בכל האומץ ובכל הכוח. להראות לאחינו את הדרך הנכונה. "כי הם חיינו ואורך ימינו". והיא "תורת ה' תמימה המשיבת נפש!"

'חזית דתית' לכנסת:

שאלה: למה המפלגות הדתיות לא הולכות לראשות ממשלה? הגיע הזמן שיגידו שאנחנו רוצים להציג מועמד לראשות הממשלה¹⁶²?

הרב אליהו: בזמנו רצייתי לעשות איחוד בין כל המפלגות הדתיות ולא הצלחתי, אבל אמרתי להן: כל אחת תרוץ בנפרד - בסדר גמור, אך לפחות אחרי הבחירות תלכו ביחד, כך תוכלו להשיג הרבה מאוד, החינוך הדתי והחרדי הוא טוב מאוד וצרה עיניהם ומנסים לפגוע בו, רואים שבחירי העם הם אלה שלמדו בבית ספר דתי, שם לומדים תורה, דרך ארץ, אהבת ארץ ישראל ועם ישראל. שאלה: "האם כוונת הרב שהיום אגודה, האיחוד הלאומי, ש"ס והמפד"ל צריכות להתאחד?"

הרב אליהו: "כולם צריכים להתאחד! אגודה וש"ס ו... כולם צריכים להתאחד! היום המצב מחייב את כולם להתאחד. יש התנתקות?! אדרבא, אנו נתאחד. אם נתאחד, נוכל להיות הרוב".

הרב אליהו: "...היום מישהו שאל אותי אם אוכל להושיב את הרב עובדיה עם הרב אלישיב. עניתי, 'זו באמת שאלה'. אנחנו צריכים להקים בבחירות האלה חזית דתית מאוחדת, ואם יטענו – מי בראש – ויטענו תמיד, זו טענה של ירבעם בן נבט – אז אני אגיד להם, 'על פי הגורל'. או שיעשו רוטציה לפי הא"ב, אבל כך או כך, היום חייבים להתאחד. אני בעד התאחדות.

¹⁶⁰ מאמר של הרב, מעייני הישועה, 242, 'י בניסן התשס"ו. (זמן מה לאחר פוגרום עמונה)

¹⁶¹ 'אם נעזוב את שעת הכשר, של התחלת התפתחות הישוב, והחלישות הגופנית והרוחנית וחסרון אמצעי המלחמה יבאו עד מרום קצם אצל שלומי אמונים שבא", והיד הרמה המחומשת בהפקרות ודרכי הגויים, באין זכר לקדושת ישראל באמת, המחפה את חרסיה בסיגים של לאומיות מזויפת בגרורים של היסטוריה ושל חבת השפה, המלבישה את החיים צורה ישראלית מבחוץ במקום שהפנים כולו הוא אינו יהודי, העומד להיות נהפך למשחית ולמפלצת, ולסוף ג"כ לשנאת ישראל וארץ ישראל, כאשר כבר נוכחנו ע"פ הניסיון, - היד הטמאה הזאת תתגבר, אז אין די באר גודל האסון..'. (אגרות הראי"ה, אגרת קמד')

¹⁶² ראיין בשבועון 'מעייני הישועה'.

דת ומדינה:

שאלה¹⁶³: איך להתייחס לבג"ץ? נראה שהתפיסה ששלטת שם היום איננה יהודית? הרב אליהו: היה פעם רב ראשי, הראשון לציון הגאון הרב יצחק ניסים זצ"ל, בזמנו, כשבג"ץ רצה לפסוק פסקים הם אמרו: 'מה יגיד עלינו הרב ניסים?' היום הרבנים שרוצים לפסוק הלכה אומרים: 'מה יגיד לנו הבג"ץ...'

פעם הייתי נוכח בדיון שהשופט חיים כהן היה צריך להכריע בו. וידוע שהוא היה פעם בן תורה, אז הרב ניסים דיבר איתו שיצביע בעד, אז אמר לו חיים כהן: 'אתה יודע שאני שופט ואסור לדבר איתי ולהשפיע עלי בענייני משפט', אז אמר לו הרב: 'אני לא מנסה להשפיע עליך מה לעשות, אני אומר לך מה אתה חייב לעשות'. ככה צריך להגיד לבג"ץ - שהם חייבים לעשות. לפחות ישבו וילמדו תורה שעה ביום, שעתיים בשבוע, לפחות שדתי ילמד אותם - מרצה דתי ילמד תורה והאור שבתורה יחיה אותם¹⁶⁴.

כתב הרב¹⁶⁵: הגמרא (במסכת סנהדרין קט) מתארת את בית המשפט העליון של סדום שטורח להראות כלפי חוץ כהוגן והוא קובע את מידת סדום... סדום הפכה את הקלקול לערך ואת הסטייה לגאווה. באווירה שכזו הסטייה הופכת להיות הדבר היותר תרבותי ויותר חוקי¹⁶⁶.

הרבנות הראשית לישראל – מעלתה ותפקידה:

בהסכמתו לספר המקיף של הרב שמואל כ"ץ והרב איתמר ורפהטיג על תולדות הרבנות הראשית לישראל, כתב הרב אליהו: בס"ד, ד' אלול תשס"ב.

"כולנו בני איש אחד נחנו" - לפני למעלה משמונים שנה חיו קהילות רבות בארץ. כל עיר ועיר וכל קהילה, נהלה את עניינה ללא התערבותה של קהילה אחרת. דבר זה הפריע לניהול חיי הדת בארץ. ואז קמו אנשי רוח, אנשי הלכה, אנשים שהייתה להם ראייה מפוכחת וארוכת טווח כהרה"ג הרב הראשי לישראל הרב קוק זצ"ל והחליטו שלא עוד פירוד בעם, וישבו עם כבוד הראשון לציון, החכם באשי, הרה"ג ר' יעקב מאיר זצ"ל, והאירו עיניהם של חכמים ורבנים אחרים. הם החליטו לייסד את הרבנות הראשית כסמכות עליונה, הנותנת אמרי שפר, פסקי הלכות. ריכוז כל הנושאים הדתיים וההלכתיים, מינוי רבנים. כושר לרבנים ודיינים. רבנות המאחדת בתוכה את כלל ישראל, לא יהא עוד בי"ד לפרושים ובי"ד לחסידים או בי"ד למערביים או בי"ד לבבלים כפי שהיה, אלא הכול תחת קורת גג אחד, אין בכונת מייסדי הרבנות הראשית לישראל, לטשטש את המנהגים המקובלים שבכל דור ודור ובכל עדה ועדה. פה לא הייתה כוונה לבטל דרכים ושיטות בהלכה שנפסקו מאז היותנו לעם, אלא שכל הלכה מכאן והלאה, תהא הלכה אחידה. לא שבי"ד זה יפסוק כך והשני אחרת - אלא מנהיגות רוחנית אחידה.

¹⁶³ ראיון בשבועון 'מעייני הישועה'.

¹⁶⁴ ראה עוד את הדברים שכתב הרב נגד התערבות הבג"ץ בענייני המעמד האישי, סמוך להפגנה הגדולה בשנת התשנ"ט.

¹⁶⁵ בשבועון 'מעייני הישועה' גיליון 272, פרשת וירא כ' מרחשון התשס"ה – מאמר 'בית המשפט העליון של סדום'.

¹⁶⁶ מאמר נוסף שכותרתו: 'בית משפט העליון', כתב הרב, בשבועון 'מעייני הישועה' מספר 262, אלול תשס"ו. ושם כתב: 'דברי אלוקים, הם דברים נצחיים ואינם כפסקיהם של שופטים שהערכים שלהם משתנים לפי התחלפות הדורות, שהפסיקות שלהם מביאות לעיתים קרובות רק "יגון ואנחה".'

במסכת ר"ה (כב, ע"א), אנו רואים את תקיפותו של הנשיא רבן גמליאל נגד ר"י, בעת שרצה לפסוק על דבר מאוד הגיוני בעניין קידוש החודש, ורבי דוסא בן הרכינס הוא שקבע כך בתחילה, אך לאחר שר"ג פסק אחרת, אמר לו רדב"ה וכן ר"ע לר"י, שיש לשמוע לדברי הנשיא, וכשר"ג צווה עליו לבוא ביוה"כ שחל לפי חשבוננו במקלו ובתרמילו ובמעותיו, עשה כן ר' יהושע, ור"ג שבח אותו. אמר לו כל מה שעשיתי, לא עשיתי אלא לכבוד תורה, ולא לכבודי אלא שלא תהא תורה כשתי תורות. עד היום ניתן למצוא חבילות סוכר שיש עליהם ארבע חתימות כשרות מארבעה רבנים. אם ח"ו לא הייתה קמה הרבנות הראשית, היינו עדים לארבע מאות חתימות של רבנים המכשירים מוצר מסוים, כי כל רב לא היה מקבל הכשר של רב שני, ואלו עתה אנו עדים לכך כי רבנות ירושלים למשל מקבלת הכשרי הרבנות ת"א, וכו' רבנות חיפה מקבלת הכשרי הרבנות בירושלים וכו' - תורה אחת ולא שתי תורות, מערכת הכשרות בארץ היא על רמה גבוהה, הרבנים בארץ עוברים בחינות קשות עד שמקבלים את הכושר לרב, ויש לשבח שזכתה אר"י שרבניה הם רבנים מובהקים, גאונים ובעלי מידות, במערכת בתי הדין בארץ אשר אין דומה להם בכל העולם, לא ניתן למצוא היום שבו בית דין אחד מכשיר והשני פוסל, אדם לא צריך לקבל אישור על מצבו האישי מכמה וכמה רבנים, יש כיום מערכת מאורגנת ומסודרת יפה ובראשם עומדים דינים מובהקים, ראשי אלפי ישראל, מופלאים שבדור, עוסקים בתורה, ופוסקים לאמתה של תורה הכול בצורה של תורה אחת¹⁶⁷.

על הסיבה להתנגדות לרבנות הראשית כתב הרב אליהו זצ"ל: 'בדרך כלל, כל הסיבה להתנגדות חוגים מסוימים לרבנות הראשית היא תוצאה של קנאה. יש כאלו שהרבנות הראשית היא כשיכים בעיניהם ומנסים להפריע לה, אך בלבם פנימה הם מעריכים את פועלה. יש לנו קשרים טובים עם אגודת ישראל, ועיתים אף עם העדה החרדית. (שו"ת הרב הראשי תשמ"ו-תשמ"ז, עמ' 90)

'היתר המכירה' בשביעית:

הרב היה מבכירי הפוסקים במצוות התלויות בארץ ותמך במתן 'היתר המכירה' בשביעית¹⁶⁸.

היחס להפרדת הדת מהמדינה ול'הפרדת הקהילות':

בראיון עיתונאי¹⁶⁹ נשאל הרב אודות פסקי בג"ץ בענייני דת ומדינה, שאלה: כל זה נעשה בגסות ממלכתית אז אולי הפתרון הוא הפרדת הדת מהמדינה? הרב אליהו: לא. זה יהיה רע מאוד. אם יפרידו את הדת וכל אחד יתחתן איך שהוא רוצה ההתבוללות תהיה קשה מאוד. שאלה: גם במדינת ישראל? הרב אליהו: גם במדינת ישראל, ופסולי החיתון תהיה בעיה קשה מאוד. שאלה: אבל האם כל המצב הדתי אינו מוביל להפרדת הדת מהמדינה?

¹⁶⁷ סיום דבריו שם: 'ויפה עשו הרבנים החשובים הרב איתמר ורהפטיג שליט"א והרב שמואל כץ שליט"א לערוך ספר העוסק בתולדות הרבנות הראשית לישראל ואיישר חילם לאורייתא, וימשיכו הלאה להגדיל תורה ולהאדירה, וחפץ ה' בידם יצלח וכל אשר יפנו ישכילו ויצליחו. לא זה הזמן להאריך בחשיבות הקמת הרבנות הראשית, עת הוא לפעול להמשך הפצת התורה ביתר שאת וביתר עוז, כך שלא יישאר ישוב בארץ שלא יהא בו שיעורי תורה. לא יהא ב"ס בין ממלכתי או ממ"ד אשר אין בו רב שילמד אותם תורה ודעת ה'...'.

¹⁶⁸ עיין באריכות בספרו ההלכתי הגדול 'מאמר מרכזי', שביעית.

¹⁶⁹ שבועון "יום השישי" - כז' אלול תשמ"ח.

הרב אליהו: היום זה עדיין לא מוביל לזה, עד שיתנו לאחרים לחתן. היום יהודי בקיבוץ חילוני, אם יחזור בתשובה, יוכל להתחתן עם יהודייה כשרה. אם חס וחלילה יהיו נישואין אזרחיים או דרך רפורמיים יחתנו פסולי חיתון וממזרים, ולך תחקור אחריהם, ואז גם אם ירצה לחזור בתשובה לא יוכל.

שאלה: בחו"ל יש קהילות נפרדות. למה לא לפתוח כאלה גם בישראל, לאור המצב?
הרב אליהו: אינו דומה המצב בארץ ישראל לחו"ל¹⁷⁰. שם אפשר לעשות קהילה נפרדת לצמצם, כאן בארץ יש יהודים רבים וזה יגרום לפרוד בתוך המשפחות עצמן.

שאלה: איך בכל זאת עוצרים את הסחף?

הרב אליהו: רק בחינוך.

שאלה: אם בית המשפט העליון יקבע שהוא נותן סמכות לרפורמים לרשום לנישואין?
הרב אליהו: זה גבול אדום. אנחנו נזעזע את כל העולם כולו. נכריע צום עולמי ונעשה ספר יוחסין ונאמר: היום מי שרוצה להירשם שיבוא וירשם ומי שלא, שיישאר שם. לו היו נוהגים ברפורמים בהתחלה כמו שנהגו הספרדים בקראים היה המצב שונה לגמרי.

מצב הגיור בימינו:

בראיון עיתונאי¹⁷¹ נשאל הרב אודות הגיור במדינת ישראל.

שאלה: אומרים שהרב לא מרוצה ממצב הגיור כארץ, זה נכון?

הרב אליהו: אני לא מרוצה מהגיור בכל העולם כולו, לכל רב שיוצא לחו"ל בין באופן פרטי ובין מ'הסוכנות' אני אומר לו: אל תגייר¹⁷². אני גם אומר לכל אחד לעשות ספר יוחסין, הנה, בשבוע שעבר נסע רב לקולומביה, אמרתי לו: תעשה שם ספר יוחסין, תתחיל, מי שוודאי וודאי, מי שספק תרשום. ומי שוודאי לא - גם תרשום.

שאלה: ובארץ?

הרב אליהו: אני סומך על בתי הדין והרבנים. אם יכולתי בארץ לא לגייר בכלל כמו בחו"ל, זה היה טוב מאוד. המציאות בארץ היא שעולים ויש הרבה יהודים טובים, שומרי תורה ומצוות שנכשלים בזה וחייבים לגייר את האישה. יש גיורים שמצוה לקיימם.

שאלה: אבל יש גם נזקים אחרים של גיורים, שלא מקפידים בהם די?

הרב אליהו: בגיורי ברזיל אנחנו מקפידים מאד. הכול ספורים. יכול להיות שאומרים להם שישמרו מצות ואחר כך חוזרים בהם. פעם הצענו שיהיה מעקב אבל אין לנו כוח אדם שיעקב, בכל אופן בחו"ל המצב קשה מאד¹⁷³ ולשמחתי כל הרבנים שיוצאים מכאן מדווחים על הבעיות.

שאלה: אם כל כך טוב בישראל למה לא להשאיר את הגיור לבתי הדין בלבד, למה לתת כושר לרבנים שמרננים עליהם?

¹⁷⁰ עיין באגרתו של הגר"ע מוויילנא, בעל 'שו"ת אחיעזר' בעניין זה, נדפסה ב'תחומין' כרך י' עמ' 270, ועיין ב'אורות התחיה' פסקה כ', וראה את מאמרו המקיף של מו"ר הגר"ש"י כהן שליט"א בנושא זה, 'מחלוקת לשם שמים' בתוך: 'קובץ הציונות הדתית לזכרו של ד"ר יוסף בורג' (עורך: שמחה רז) ירושלים תשס"א עמ' 699-709.

¹⁷¹ שבועון "יום השישי" – כז' אלול תשמ"ח.

¹⁷² ראה בעניין זה תשובות מו"ר הגר"ש גורן זצ"ל, בשו"ת 'תרומת הגורן', כרך ב', סימנים נא'-נב'.

¹⁷³ ראה ב'שו"ת הרב הראשי' כרך א' עמ' 543, 'הוראות כיצד לאשר גירות שהתבצע בחוץ לארץ'. וכרך ב עמ' 459.

הרב אליהו: לעז תמיד יהיה, יש גם לעז על בית דין אחד שמגייר הרבה הדיינים בארץ הם על רמה גבוהה ביותר, היא עולה על כול העולם כולו ויש במערכת הזאת יראת שמים ולמדנות אבל יש לנו גם יראת שמים יותר מדי. יש כמה דיינים שלא רוצים לעסוק כלל בגירות, לא רוצים שתיק כזה יבוא אליהם. יש אזור מסוים בארץ שכל ההרכבים שם אינם רוצים לטפל בגירות אז מה אני יכול אותם?

שאלה: ואולי זה טוב?

הרב אליהו: לטפל ולהגיד פסול אני מסכים, אבל שלא יטפל, זה לא, וזה הסיבה שנתנו כושר לרבנים.

שאלה: אז למה לא להקים בתי דין, של דיינים מומחים ויראים מיוחדים לגיור?

הרב אליו: הלוואי ונמצא ואני לא מוצא שום פגם שרבני ערים מגיירים.

שאלה: אבל מדובר ברב עיר עם בלן ועוד מישהו והם "בית דין לגיור"?

הרב אליהו: זה באמת לא בסדר, זה נגד ההוראות שלנו האומרות: או שני רבני ערים, או רב עיר, רב מועצה ורב שכונה.

שאלה: כבוד הרב, למה שתגיד לי אישה: אני הבאתי יחד עם השכנה ילד מברזיל, של השכנה גוייר ביום בשלמונים ושלי לא גוייר משום שאני רוצה אותו באמת יהודי?

הרב אליהו: אם היא אומרת כך מגיע לה שבנה יתגייר מיד.

שאלה: בלי כסף?

הרב אליהו: בטח. אילו היה המצב כתיקונו היינו צריכים לעשות שכל רב במקומו יוכל לגייר. יטפל בנושא גירות כמו בכשרות. אלא מכיוון שהתחיל דרך בתי דין, העבירו זאת לבתי דין.

התערבות רבנים ב'פוליטיקה':

שאלה¹⁷⁴. האם אין חשש שרבנים יהיו מעורבים בבעיות פוליטיות-מדיניות שנויות במחלוקת? הרב אליהו: אם מדובר בבעיות כאלה שקשורות בהלכה, על הרבנים להיות מעורבים ולחוות דעתם. אם למשל יתברר שבחוק לזכויות האדם יש דברים שהם בניגוד להלכה, לא לפי רוח ההלכה, אני לא אהסס לפעול, כיצד? אפנה לשר המשפטים, לראש הממשלה - ואם יהיה צורך אפנה לחברי כנסת מסיעות שונות. יש לי הרגשה שהכנסת אינה מעוניינת לפעול באורח שיפגע בדת, בהלכה. לעתים יש אי-מודעות, להערכתך, אם יבינו שיש סכנה של פגיעה בהלכה, רוב רובם של החכ"ם יפעלו נגד מגמות כאלה.

היחס לאישים בציונות ובהנהגת המדינה:

במהלך השנים ליווה הרב מקרוב את מנהיגי המדינה ויעץ להם בענייני השעה והזמן, בהחלט יש מקום לעבודת ליקוט דברי הרב ויחסו לאישים מרכזיים בהנהגת העם בעבר ובהווה. את חלקם הרב העריך וכיבד ועל חלקם מתח ביקורת חריפה. אולם הצד השווה, הייתה בקשתו של הרב ממנהיגי המדינה לקבוע לעצמם 'עיתים לתורה' וללמוד תורה באופן קבוע.

ראוי להזכיר במיוחד את אהבתו ודאגתו של הרב כלפי גיבור ישראל ואסיר ציון, אחינו יהונתן פולארד שאותו, אימץ הרב וביקרו בכלאו מספר פעמים¹⁷⁵. את סיר משה מונטפיורי ז"ל, מכנה

¹⁷⁴ ראיון בשבועון 'הירדן', נדפס גם ב'עיתורי כהנים'.

הרב בתואר 'האי גברא רבה ויקירה' ודן בשאלה האם מותר להעלות את עצמותיו לקבורה בארץ.¹⁷⁶

בדבריו הנרגשים בעת מעמד העלאת עצמותיו של הרב שמואל מוהליבר¹⁷⁷ זצ"ל לקבורה במזכרת בתיה אמר הרב¹⁷⁸:

'אם אני ארצה לשמוע מה אומר היום הרב רבי שמואל מוהליבר ע"ה, הוא אומר: אתם מעלים את העצמות שלי, 'והעלו את עצמותי מזה אתכם'. יהודי רוסיה תקשיבו, יהודי העולם תקשיבו, 'והעליתם את עצמותי מזה אתכם', לא לשלוח רק את העצמות של הרבנים! אלא אתם גם כן, תעלו לארץ. אתם תקדימו ותבואו לארץ. אם אתם מעלים את העצמות. אם אנחנו רואים היום.

את הציבור הנפלא הזה, שעומד במקום הזה. בקריאה גדולה לכל היהודים שברוסיה ולכל היהודים שבאמריקה, אל תישארו שם, עלו לארץ ישראל. העלו את העצמות שלכם גם כן את הגוף שלכם גם כן, לתוך ארץ קדושה, לתוך ארץ טהורה. לתוך ארץ חמדה, ארץ של אבותינו הקדושים.

ותדעו שר וגדול היום נפל בישראל, עוד לא יודעים את הגדלות של הרב הגדול הזה. עוד לא יודעים את הגאונות שלו עוד לא יודעים את רבת המעשים שלו, עוד תדעו. היום שנמצא בישראל, מכאן יתפרסם, כוחו, עוזו ותורתו וכוחו על כוחה של ארץ ישראל וקדושת ארץ ישראל... ואתה כבוד הרב הגאון הגדול והקדוש הרב רבי שמואל מוהליבר תעמוד בשמים עם כל גדולי עולם, עם כל גאוני עולם, שהקב"ה יסלק חרון אפו, מעלינו ונשמע קולנו בשורות טובות שמעוות טובות וגאולה נפלאה ונזכה ל'ושבו בנים לגבולם' במהרה בימינו אמן.

ובמעמד אחר, שנערך לכבודו של הרב מוהליבר הוסיף הרב: "... גדולתו זה אהבת ציון, אהבת ארץ ישראל, גדולתו בפסקי הלכה והלכות ודינים... כולם צריכים להפוך את היום הזה יום פטירתו ליום קדוש לקדושת ארץ ישראל... שיבואו לכאן תלמידים, שיבואו לכאן רבנים, שיבואו לכאן בחורי ישיבות, לעלות לקברו, להעלות זכרו, אולי תידבק בנו מידה אחת ממידותיו..."

לסיכום:

'הרב אליהו, היה מקובל על כל חלקי הציבור, האמין במהלך גאולת עם ישראל. הוא ראה בכך תחילת הגאולה. הוא חנך, הדריך, והקרין באישיותו שזו הדרך. בניגוד לאלה אשר שוללים את קיומה של המדינה מפני שאינה הולכת עפ"י תורת ישראל, הרב אליהו פעל ככל שביכולתו שהנהלת המדינה וצביונה יהיו לאורה של תורת ישראל¹⁷⁹.

¹⁷⁵ ראה על כך בהרחבה ב'דורש טוב לעמו' חלק א'- בעריכת הרב שמואל זעפרני.

¹⁷⁶ שו"ת הרב הראשי סימן ר"ו.

¹⁷⁷ הגאון הרב שמואל מוהליבר זצוק"ל (תקפ"ד-תרנ"ח) מחשובי גדולי התורה בדורו שהתפרסם כרבה של ביאלוסטוק, ומהמעטים בין רבני תנועת "חובבי ציון" שתמכו בהשתתפות בהסתדרות הציונית שייסד הרצל. רשכבה"ג הגר"א ספקטור מקובנה התנה את תמיכתו ב'היתר המכירה' אם הגר"ש מוהליבר ועוד שני רבנים יסכימו גם כן. ראה בספר 'מאמרי הראיה' עמ' 129-127 את הספדו של מרן הרב קוק אודותיו.

¹⁷⁸ ג' כסלו תשנ"ב.

¹⁷⁹ מתוך הספדו של מו"ר הגאון הרב דב ליאור שליט"א שבועון 'גילוי דעת', כט' סיון התש"ע.

'נסתלק מאתנו אחד מגדולי הדור, הראשון לציון הרב מרדכי אליהו זצ"ל. הרב, שמלבד גדלותו בתורה ויראת שמים, היה לו כושר הנהגה בכל תחומי החיים. מקובל על חלקי הציבור לכל רובדיהם ומחלקותיהם, וידע כיצד לנווט את ספינת ההנהגה בתוך גלי הים הסוער.

הייתה לו ראייה רחבה להכיר את גודל גילויי ההשגחה העליונה, במה שנוגע לשיבת עם ישראל לארצו. כל האירועים הקשים שפקדו את עמנו, לא ערערו בנפשו את עצם ההתבוננות המעמיקה בתהליך הגאולה, עם כל המורכבויות שמתלוות אליה. הוא ראה את המהלכים כתהליך הגאולה וכקיום הבטחת נביאי ישראל. ראה את החיוב והאור למרות שישנם גם עניינים שהעיבו על שמי היהדות. השפעתו על החיים במדינת ישראל ועל העולם היהודי בכלל, איננה מצטמצמת רק לדור הזה אלא ישפיעו גם לדורות הבאים.

נאסף אור גדול, ושומה עלינו, על בני המשפחה, הקרובים, והידידים וכל תלמידי חכמים שבדור, להמשיך את המורשת שלו, "דבריהם - של גדולי ישראל - הן הן זכרונן" (ירושלמי שקלים ב, ה). תהי נשמתו צרורה בצרור החיים, ויקום לגורלו לקץ הימין¹⁸⁰.

ראשון לגאולה¹⁸¹ - 'בין הספד לקבורה אני מנסה למצות את דמותו של מורנו ורבנו זי"ע, הרב מרדכי אליהו זי"ע. והמילים נעתקות ממקלדתי וממאנות להתמסגר בסד של שורות ספורות. אסתפק איפוא במיקוד אחד: ראש וראשון לאמונת הגאולה בדורנו¹⁸². ראשון לציון – כפשוטו של התואר שכל כך הולמו. דומה כי אחר הסתלקות הרבנים קוק זצ"ל נשא הרמ"א את המשא הגאולתי בימינו. כל הוויתו, שחבקה נגלה ונסתר יחדו, הייתה ספוגה אמונה במשיח צדקנו העומד אחר כתלנו, כל שיח ושיג אותו נשק לעולמות טמירין של גאולה. רוחו הגאולתית נשענה על דבקותו ב'כלל ישראל', ועל אהבתו ל'פרט ישראל'. לא ניכר אצלו שוע לפני דל, ולא הוצבו שום מחיצות בצרו. שהרי הגאולה הכללית והאישית מקיפה את הכול...

הציונות הדתית אבדה את הראשון לציונות, את המצפן ואת הקברניט גם יחד. מי ייתן לנו תמורתו?'

¹⁸⁰ מתוך הספדו של מו"ר הגאון הרב דב ליאור שליט"א, פורסם ב'גדולת מרדכי' – הספדים.

¹⁸¹ הרב ישראל רוזן, שבועון 'שבת בשבתו', ו' תמוז התש"ע.

¹⁸² ראה את שיעורו של הרב שמואל אליהו בנושא: 'בקשת הגאולה של מרן הרב זצ"ל', נדפס ב'קול צופיך' – גיליון 545.